

ДИЈАЛОГ

Њузлетер за демократија и човекови права

СОДРЖИНА

**I. ПОЛИТИЧКА КУЛТУРА
И ДИЈАЛОГ – БАРАЊЕ
„РЕШЕНИЈА“** **стр 3**

1. Во овој број
- 1.1. Апел за политичка култура и помирување
- 1.2. Отсуството на политички дијалог - услов за насилство
- 1.3. Партиите наметнуваат политичка (не) култура!
- 1.4. Политиката далеку од потребите и проблемите
- 1.5. Тетово: Проблеми во комуникацијата со централната власт
- 1.6. Велес: Не е лошо, мора подобро
- 1.7. Партиите водат „дијалог“ меѓу себе, а не со и за граѓаните
- Фокус-групи Скопје и Штип

**II. ИЗБОРИ БЕЗ
НАСИЛСТВО** **стр 16**

- 2.1. Придонес кон ненасилни парламентарни избори
- 2.2. Предвремените избори добро спроведени, но...

**III. (НЕ)СЛОБОДА
НА МЕДИУМИТЕ
ОГЛЕДАЛО НА ДРЖАВАТА** **стр 20**

- 3.1. Тотална контрола врз медиумите и новинарството

- 3.2. Алармантна состојба во медиумите во Македонија
- 3.3 Напред во светло минато
- 3.4 Медиумите под целосна контрола на власта
- 3.5 Нео- болшевизам
- 3.6 ВМРО- ДПМНЕ има тотална контрола
- 3.7 Грдата девојка што го крши огледалото
- 3.8 Одмазда и Хистерија
- 3.9 Разнебитување на новинарството

**IV. НОВИНАРСКИ
ПРИРАЧНИК** **стр 29**

- 4.1 Придонес кон интегритетот и одговорноста на новинарите
- 4.2 На почеток...
- 4.3 Интегритет, достоинство и доверба во новинарството
- 4.4. Ин мемориам - Јосиф Курчиев - Брада
- 4.5 Вистински Новинар

Издавач: Цивил – центар за слобода | За Издавачот: Цабир Дерала, Претседател на Цивил – Центар за слобода | Главен уредник: Илир Ајдини, Програмски директор на Цивил Медиа | Одговорен уредник: Ристо Поповски, Претседател на Отворениот програмски борд на Цивил Медиа | Редакција: Свездан Георгиевски, Јосиф Курчиев, Цабир Дерала, Крешник Ајдини, Билјана Здравеска, Бесник Шуки, Александра Маја Милошевиќ, Марио Јанкуловски, Александар Богдановски | Секретар на Редакција: Соња Ефтовска | Графички дизајн: Ариан Мехмети | Се издава во Скопје | Печати: Бригада Дизајн | Тираж: 500 | Адреса на Редакцијата: Цивил – Центар за слобода, Максим Горки 31/1, 1000 Скопје, Република Македонија | Тел: 02 5209 176 | E-mail: civil.mk@gmail.com | Web: www.civil.org.mk | Blog: www.dialog-macedonia.blogspot.com

Оваа публикација беше овозможена во рамките на програмата CIVICA Mobilitas - имплементирана од ЦИРА и финансиски поддржана од SDC. Публикацијата е финансирана од Balkan Trust for Democracy. Овде наведените мислења се мислења на авторите и нужно не ги рефлектираат мислењата на ЦИРА и SDC или на другите донатори.

Цивил – Центар за слобода и во текот на 2011-та, дванаесеттата година од своето постоење, продолжи со своите активности за наоѓање решенија за проблемите од сферата на човековите права и слободи во македонското општество. Тоа, треба да се каже уште на самиот почеток, значи дека имаше прилично многу работа.

Овој, втор, број на „Дијалог“, донесува извештаи и други содржини поврзани токму со состојбите со човековите права и слободи, состојбите со медиумите и политичката култура воопшто во земјава. Овој њузлетер, не само што информира за дел од активностите на Цивил и Цивил Медиа, туку ги изразува и нивните ставови за состојбите во општеството, пред сè, низ призмата на постоечкото ниво на политичка култура.

Првично планиран како билтен кој ќе информира за проектот „Решенија“, ова издание на „Дијалог“, како резултат на низа околности, пред сè, поради предвремените парламентарни избори, но и поради низа настани и процеси во државата, кои во прв ред се однесуваат на „прекројувањето“ на медиумскиот пејсаж од страна на Владата - прерасна во своевиден годишен алманах за активностите на Цивил. Но, како што веќе рековме, тука не се опфатени сите активности на организацијата, туку само оние кои се однесуваат на политичката култура, човековите права и слободи и слободата на говор.

„РЕШЕНИЈА“ - КОНФЕРЕНЦИЈА И СПИСАНИЕ

Втората национална конференција за политичка култура и дијалог, во рамките на проектот на Цивил „Решенија“, беше одржана на крајот на март годинава во Скопје, а во нејзини рамки беше промовиран и првиот број на истоименото списание за политичка култура и дијалог.

„Следејќи го продлабочувањето на поделбите во општеството по политичко-партиски линии, етничките тензии, верската нетолеранција, дискриминацијата на поединци, групи и категории во општеството - ние, како дел од граѓанското општество – повикуваме на дијалог и почеток на широко политичко помирување во земјата“, беше нагласено во Апелот упатен од Конференцијата.

Меѓутоа, оваа годишна конференција, за жал, укажа дека се зголемени проблемите во комуникацијата меѓу главните политички партии во земјата, споредено со состојбите пред првата конференција, одржана 2010 година.

Тоа се случи и покрај тогашните оптимистички најави од учесниците дека постои готовност за подобрување на комуникацијата и преземање дејствија за создавање конструктивна атмосфера на соработка за решавање на детектираните проблеми. Еден од индикаторите за намалувањето на нивото на политичка култура беше неодзивањето на владејачките партии на поканата за учество на втората конференција. Не дојдоа иако на претходната конференција искажаа силно готовност за давање придонес во подобрувањето на политичката атмосфера во земјата.

На промоцијата на првиот број на „Решенија“, чија тема беше токму политичкиот дијалог, како во Македонија, така и во регионот и во светот, присутни беа и дел од авторите. Сублимирано, и на оваа промоција беа повторени ставовите изнесени во анализите објавени во списанието, а тоа е дека дијалог постои, но тој не им служи многу на чест на оние кои го водат, а негативните последици ги чувствуваат граѓаните.

„Решенија“ во својот прв број објави ексклузивно мега-интервју со Неговата екселенција, амбасадорот Ерван Фуере, кој беше на чело на мисијата на ЕУ во Скопје, како и коментари и анализи на десет еминентни автори од земјата, регионот и светот.

Во рамките на проектот Решенија, покрај националната конференција, беа одржани и низа општински средби и анкети со фокус групи, од кои беа добиени конкретни и драгоцени сознанија за нивото на политичка култура на локално ниво.

Средбите, на кои учествуваа претставници на локалните политички фактори, од власта и опозицијата, на локалните јавни институции, бизнис заедницата, младите, граѓанскиот сектор, медиумите итн., покажаа дека ниското ниво

на политичка култура на државно ниво во голема мерка се одразува и на локално ниво. Меѓутоа, изнесени беа и примери кога квалитетната и содржајна комуникација, конструктивната дебата во општинските совети, позитивно се одразува на состојбите во општините.

ВОНРЕДНИ ПАРЛАМЕНТАРНИ ИЗБОРИ: БЕЗ НАСИЛСТВО!

Вонредните парламентарни избори беа главниот настан на македонската политичка сцена, судејќи според многу параметри: партиските активности, ангажирањето на државните институции во нивното организирање и спроведување, заинтересираноста на меѓународната заедница за нивниот тек и резултатите, степенот на вклученост на населението во целиот процес итн.

Цивил во овој процес своето ангажирање го насочи во правец на давање придонес во одржувањето на регуларни избори, конкретно на „Избори без насилство“, како што и беше насловена целата обемна кампања. Проектот имаше за цел да ја подигне јавната свест, да олесни и да овозможи превенција од насилство и вооружено насилство за време на предвремените избори во Република Македонија.

Потребата да се вклучи во изборниот процес со таков проект произлезе од искуствата од повеќе претходни изборни процеси, за кои негативните оценки од домашните и странските набљудувачи се базираа, во голема мерка, на користење насилни средства, пред сè, употреба на оружје и физичко насилство.

Предвремените парламентарни избори можат да се оценат како ненасилни, а притоа Цивил беше еден од актерите кои вложија огромни напори за јакнење на граѓанската свест и работеше напорно за спречување на насилство од било кој вид преку своите структури на терен. Резултатите на овој ангажман на Цивил, во кој беа вклучени голем број претставници на политичките партии, на одделението за превенција на Министерството за внатрешни работи, локалната самоуправа, како и граѓанското општество, според општата оценка, беа очигледни.

НОВИНАРСКИ ПРИРАЧНИК

Интегритетот и одговорноста на новинарот и новинарството за јавно изречениот збор, довербата на граѓаните и на општеството во медиумите, како и градењето и одбраната на достоинството на новинарството како професија - се содржините на Новинарскиот прирачник, што се промовира на почетокот на ноември во Скопје.

Новинарскиот прирачник е проект на Цивил во партнерство со Здружението на новинарите на Македонија (ЗНМ), финансиран од Амбасадата на Кралството Норвешка.

Поаѓајќи од, имплицитно, веќе искажаната оценка дека новинарите и новинарството во Македонија ја губат битката – сега веќе и сосема отворено – со постојаното настојување на власта цврсто да ги држи под контрола, авторите на Прирачникот се зафатија со ваков проект, чија основна цел е новинарите, уредниците и сите вработени во сферата на медиумите да ги потсетува на основните професионални правила и етички вредности.

МЕДИУМИ – ПРИТИСОЦИ, РЕПРЕСИЈА, ГУШЕЊЕ НА СЛОБОДАТА

Случувањата, а би можело да се рече и процесите во медиумската сфера, исто така, беа внимателно следени од Цивил, односно Цивил Медиа, организационата единица на Цивил.

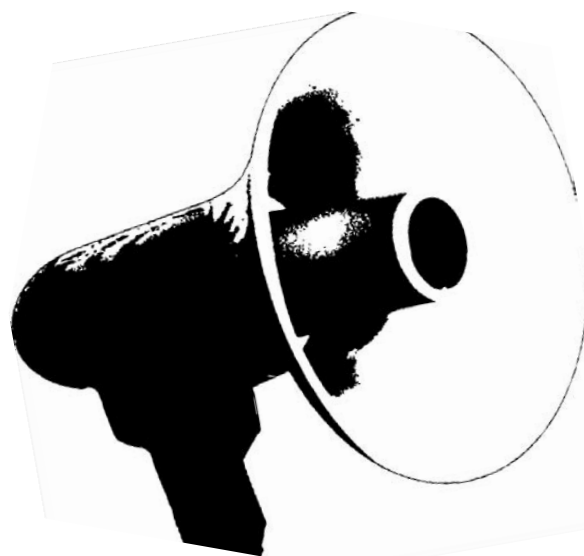
Во овој период, можеме да кажеме, дека Цивил и Цивил Медиа ја артикулираа загриженоста на јавноста, како на домашната, така и на меѓународната, за очигледната репресија на власта врз медиумите кои се опозиционо настроени, а кои таа ги третира како непријатели.

Во годината што истекува бевме сведоци на досега невиден притисок и упад од страна на властите во независноста на медиумите. Реакциите на Цивил и Цивил Медиа во врска со насилното затворање на најгледаната, опозициски настроена, телевизија во земјата А1 и трите влијателни дневни весници – Време, Шпиц и Коха е Ре, за упадот во независноста на регулаторното тело за електронски медиуми, Советот за радиодифузија на РМ, како и за другите случувања и состојби во медиумската сфера, ги објавуваме во ова издание на „Дијалог“.

Во оваа прилика ја повторуваме нашата најистра осуда на притисоците на Владата, пред сè, на владејачката ВМРО-ДПМНЕ, врз медиумите и сметаме дека затворањето на медиумите и нивното корумпирање по пат на селективно доделување рекламни кампањи, претставува вулгарна демонстрација на сила. Покрај тоа, воспоставувањето партиска контрола врз Советот за радиодифузија со, буквално, 5-минутна парламентарна процедура, само ја потврди нескриената намера на власта да ги „стави под капа“ влијателните медиуми. Тоа, истовремено, го покажа нејзиното самоволие и арогантно непочитување на демократските процедури и институции. Сето тоа резултира со заплашување и замолчување на дел од медиумите и новинарите кои не се согласни со начинот на кој најголемата владејачка партија ја практикува власта.

Најсублимирано, нашата оценка за состојбите во медиумската сфера во текот на 2011-та, би гласела: Никогаш полошо!

Илир Ајдини, главен уредник

I. ПОЛИТИЧКА КУЛТУРА И ДИЈАЛОГ - БАРАЊЕ ЗА РЕШЕНИЈА

— Политичката култура и дијалогот се очајни и се влошуваат —

АПЕЛ ЗА ДИЈАЛОГ И ПОЛИТИЧКО ПОМИРУВАЊЕ

— Политичките партии со најголема (не)одговорност за состојбите - Меѓу-етничките односи сериозно загрозени - Наметнување на припадност на политичка партија - Секторот на граѓанското општество под влијание на политички партии и власта*

ЏАБИР М. ДЕРАЛА
-ПРЕТСЕДАТЕЛ НА ЦИВИЛ

Следејќи го продлабочувањето на поделбите во општеството по политичко-партиски линии, етничките тензии, верската нетолеранција, дискриминацијата на поединци, групи и категории во општеството - ние, како дел од граѓанското општество – повикуваме на дијалог и почеток на широко политичко помирување во земјата.

ОДГОВОРНОСТ

Политичките партии сносат најголем дел од одговорноста кога станува збор

за корените и причините за актуелната политичка криза во земјата. Затоа, ние веруваме дека токму тие треба да почнат со меѓусебен разговор на конструктивен начин и да постават агенда која ќе го залечи унесреќеното македонско општество денес.

Минатата година, исто така во март, на едно место се собраа високи претставници на водечките политички партии, дипломатскиот кор, граѓанското општество, медиумите и експертската јавност, да разменат ставови за состојбите, последиците и решенијата на проблемите кои произлегуваат од ниската политичка култура и отсуството на суштински

дијалог во земјата. Тоа беше голема и успешна конференција. Но, реалноста во годината која уследи не ги исполни очекувањата. Оваа година, нашата мартовска конференција ја организиравме во услови на крајно заострени политички односи во земјата.

ВЛОШУВАЊЕ

Цивил спроведе бројни активности во рамки на проектот Решенија во изминатите неколку месеци. Нашите активности ги вклучија локалните власти, организациите на граѓанското општество, претставниците на локалните институции, медиумите,

лидерите во заедницата и бројни граѓани. Општ заклучок е дека политичката култура во земјата негува вредности кои не одат во полза на демократско, мултикултурно и слободно општество.

Политичката култура и дијалогот во Република Македонија се во очајна форма и се влошуваат. Вербалните и, понекогаш, физичките изрази на непријателство, тензии и меѓусебните обвинувања меѓу политичките партии ја придружуваат и хранат политичката поларизација од ден на ден. Консеквентно, политичките активности засилено се фокусираат на дискредитација на политичките опоненти, преку вулгарни и негативни кампањи, едни против други.

ТЕНЗИИ

Интер-етничките односи сериозно настрадаа. Проблемите кои произлегуваат од неефикасните политики и од незадоволството со состојбите вообичаено се дивертираат преку поттикнување омраза и тензии главно меѓу двете најголеми заедници во земјата, Македонците и Албанците. Серија инциденти, вклучувајќи физичко насилство меѓу етничките Македонци и Албанци, ги загрозија

Обвинувањето на политичките опоненти за предавство стана вообичаен начин на комуникација на политичките ставови во јавноста, во рамки на ист етнички политички блок, додека националистичката реторика е јадро на политичкото однесување меѓу политичките претставници на различните етнички заедници. Една неволја ја храни другата.

ОМРАЗА

Оваа ситуација ги афектира интер-персоналните односи меѓу граѓаните. Припадноста кон политичка партија стана неопходност. Потрагата по работни места, дури и посета на кафуле со пријателите зависи од членство во партија. Луѓето често се мразат меѓусебно зависно од тие членства. Сите тие, на крајот, веруваат дека токму нивната партија е таа што ќе ги реши сите проблеми и „заканите“ што доаѓаат од „другите“ етнички заедници.

Не е тешко да се извлече заклучокот дека овие и ваквите практики водат кон отфрлање на демократските институции и сериозно го загрозуваат развојот на земјата во целост.

Секторот на граѓанското општество, исто така, стана високо

РЕШЕНИЈА

На денешната средба ги поканивме лидерите на сите најголеми политички партии во земјава, како и нивните соработници, да се сретнат на Конференцијата за политичка култура и дијалог и да споделат еден час од нивното време едни со други, како и со претставниците на македонската и меѓународната јавност. Ги поканивме лидерите и на други помали, но не помалку значајни политички партии.

Секој од нив беше повикан да говори 5-7 минути на една единствена тема: можности за надминување на политичката криза и длабоките поделби кои го потресуваат нашето општество. (На средбата се одзвгаа само (лидери) , а свои високи претставници испратија(кои партии)

ИЗНУДЕНА ПАРТИСКА ПРИПАДНОСТ

Припадноста кон политичка партија стана неопходност, пред се во потрагата по работни места. Дури и посета на кафуле со пријателите зависи од членство во партија. Луѓето често почнуваат да се мразат зависно од партиската припадност.

Општ заклучок е дека политичката култура во земјата негува вредности кои не одат во полза на демократско, мултикултурно и слободно општество.

меѓуетничките односи, ги замрзнаа или ги уназадија процесите на помирување и интеграција. Консеквентно, дискриминацијата и кршењето на човековите и малцинските права се искачи на институционални нивоа, пред и да достигнат некој значаен квалитет.

Една од главните причини за загрозување на интер-етничките односи се токму практиките на политичките партии. Оваа ситуација влијаеше и на интра-етничките односи.

компромитиран од влијанијата што доаѓаат од политичките партии и од владата. Непријателски настроени и затворени во нивните сопствени кругови, организациите на граѓанското општество често не успеаваат да обезбедат релевантни услуги и да ги артикулираат интересите на граѓаните. Потребата од итно зајакнување на политичката неутралност на секторот на граѓанското општество станува очигледна секој ден.

На средбата учествуваа експерти, аналитичари, новинари и уредници, граѓански лидери и активисти, а на поканата се одзвгаа и дипломати и други релевантни меѓународни претставници и пријатели на Република Македонија.

Цел ни беше и се надеваме дека ќе ги видиме партиските лидери и елити во оваа земја како започнуваат разговор за горливиот проблем на поделбите. Ние очекуваме од нив да започнат дијалог и да ги надминат личните или партиските интереси кога станува збор за доброто на сите граѓани на Република Македонија. Граѓаните очекуваат решенија. Крајно време е за политичко помирување, навистина.

**Воведен збор на Конференцијата за политичка култура и дијалог одржана во Скопје на 29. и 30. март, 2011 година.*

ОТСУСТВОТО НА ПОЛИТИЧКИ ДИЈАЛОГ – УСЛОВ ЗА НАСИЛСТВО

—До јуни 2011 година се нема случено да се оди на избори без релаксирани односи меѓу главните политички ривали. Отсуството на дијалог беше видливо и од бојкотот на претставниците на власта на дебатата за политичкиот дијалог организирана од „Цивил“. Онаму каде и може да дојде до соочување на фактите, на тркалезните маси на невладините организации, луѓето од власта не доаѓаат

ЉУБОМИР КОСТОВСКИ

Ако не се постигне минимум соработка пред парламентарните избори околу процедурата, тогаш неизбежно е да очекуваме насилство пред, за време или по изборите - истакна од говорницата на Бизнис центарот на Скопски Саем човекот кој по дефиниција е задолжен за ненасилно решавање на конфликтите во општеството - Џабир Дерала, од невладината „Цивил“. Оваа организација ја организираше дводневната, втора по ред, годишна Конференција за политичка култура и дијалог на која присуствуваа и активно учество зедоа бројни аналитичари, политичари и „собраќа“ и „посестрими“ од невладиниот сектор, како и голем број претставници на дипломатскиот кор и меѓународните организации. Слоганот на конференцијата беше „Крајно време за политичко помирување“. Темите кои произлегоа од текот на конференцијата се однесуваа на политичката криза која како тешко бреме стои над сите процеси и ги загрозува темелните вредности на демократијата.

СТРАВ

Дури и обичните луѓе, кои се обично позаинтересирани за новите епизоди на телевизиските сапуници, отколку за изјавите и за позициите на политичарите, последните неколку месеци буквално се претрашени за иднината на земјата, која, како да стана заробенник на власта и сфаќањата за тоа како треба да се владее на премиерот и лидерот на ВМРО ДПМНЕ - Никола Груевски. Тој одамна ги затвори сите врати за дијалог, па така и договарањето на условите под кои ќе се оди на избори беше практично затворена тема. Ова се случува за првпат во периодот од постоењето на плурализмот и

повеќепартиските избори во земјата.

Отсуството на дијалог беше видливо и од физичкото отсуството на претставници на позицијата на панелот на вториот ден на Конференцијата на кои уредно беа поканети сите политички лидери во земјава, додека во публиката беа добредојдени и сите други учесници кои имаа простор на претходните сесии. Ова не се случило, на пример, лани, кога Антонио Милошески, министерот за надворешни работи и член на раководството на ВМРО ДПМНЕ, сепак присуствуваше на Првата конференција во организација на Цивил.

Од друга страна, на панелот беа присутни речиси сите партии кои се во опозицијата, што говори дека дијалогот како желба не е „подеднакво распространет“ во политичкиот пејсаж на земјата. Како што рече една од учесничките во дебатата, г-ѓа Шеќеринска (СДСМ), премиерот и луѓето кои се под негова контрола, се раководат од девизата „Победникот зема сè“.

Говорејќи за политичкиот дијалог, аналитичарот Сашо Ордановски истакна дека тој во последните години зависи, пред сè, од моделот со кој владее најмоќната партија во земјата. „Принципот на владеење е постојана мобилизација. Популизмот налага земјата да се држи во постојана мобилизација. Токму затоа имаме шест избори за пет години. Цело време пресијата врз општеството не попушта, бидејќи, не чека таму некој јуни, кога ќе се оди на избори“.

Дводневната дебата генерално беше поделена на два дела. Во првиот говореа главно аналитичари, експерти, новинари и претставници на невладиниот сектор, додека во вториот дел за потребата од толеранција во водењето на политички дијалог говореа политичарите.

МЕДИОКРИТЕТСТВО

Една од првичните анализи во текот на првиот ден, онаа на некогашниот уредник на „Форум“, потоа директор на меѓунационалната ТВ станица „Алсат“ - Сашо Ордановски, проблемот со политичката култура во Македонија го најде како лежи длабоко втречен во партиите. „Партиите останаа единственото нешто што остана настрана од реформите од сите овие процеси на евроатлантски интеграции. Никој не ги допира политичките партии веќе 20 години. Во меѓувреме, политичкиот процес стана многу скап (денес не може да се најдат доброволци ни за лепење плакати). Бидејќи, процесот е многу скап, тоа значи дека партиите мора да бидат корумпирани, сите: тие што се на власт се многу корумпирани, додека тие што се во опозиција се помалку корумпирани“. Оттаму, тој смета дека политичката криза и понатаму ќе се продлабочува, а со тоа и ќе се продлабочува дефицитот на политички дијалог во Македонија.

За Душан Величковиќ од Србија, новинар и писател со светско реноме, има многу точки на спојување - кога е во прашање демократскиот дијалог - со Македонија и генерално со „балканското тесто“ од кое се направени тукашните држави. Тој направи илустративна споредба низ графитите во Белград - во 90-тите години доминантен графит во Белград бил „Пролет е, а јас живеам во Србија!“, што само говори за себе. Деновиве, на Величковиќ му го привлекува вниманието графитот: „Живеам во Србија, а од тоа и ќе умрам!“. Тој нагласи дека во Србија дијалогот стана поцивилизиран: почнале да се почитуваат некои правила, нема повеќе пцовки во Парламентот, на пример. Меѓутоа, тој смета дека дијалогот и понатаму не е воспоставен и дека единствено дијалогот го унапредува

демократскиот процес и ги разрешува конфликтите и ги надминува клишеата и предрасудите кои во голема мера владеат во Србија и на Балканот. Сепак, најалармантно, според Величковиќ, е тоа што во Србија одново се одвива „процес во кој се формира една политичка елита која се помалку се грижи за општите интереси, а се повеќе се грижи за сопствените. Последицата од тоа е дека медиокритетството станува, иронично кажано, придвижувачка сила“.

ДА ИЛИ НЕ

Јасна Котеска, еден од авторите во првиот број на „Решенија“ - говорејќи за дијалогот - потсети дека актуелната гарнитура на се одговара со „да“ или со „не“! Ако на тоа се додаде ситуацијата кога медиумите се речиси целосно под контрола, а книгите стануваат „доверливи преписки помеѓу тројца“, тогаш се гледа неповолноста на целата атмосфера во која би требало да се одвива дијалогот.

Аналитичарот Едмонд Адеми призна пред присутните дека кога добил можност да говори за политичкиот дијалог, во момент си помислил и дека нема многу што да каже, бидејќи, ги нема ниту политичкиот дијалог, ни културата. Нема разлика во нивото на политичката култура ни во албанскиот, ни во македонскиот политички блок, бидејќи, тоа е многу ниско.

Тој што ги анализираше соопштенијата на политичките партии (ВМРО ДПМНЕ, СДСМ, ДУИ, ДПА, НД, ЛДП ...), рече тој, можел да забележи само кумулирана негативна енергија во нив. „Истото може да се забележи и на нивните прес-конференции кои постојано се одржуваат. Во Македонија во последните 5 години нема реален политички дијалог. Не само што го нема меѓу политичките партии и политичките лидери, тој изостанува и во сите други сфери од општественото живеење во Македонија. Сите се сеќаваме од пред 5-6 години кога во медиумите имаше разни дебати и обиди за аргументација, додека последните пет години тие изостануваат. Дебатата не се води ниту за основните прашања кои се од општ интерес на граѓаните: како да се реши невработеноста; како да им се помогне на младите; како да се подобри здравството...“.

Адеми потсети дека во политичката теоријата, во суштината на политичката култура се препознаваат три постулати: почитување, консензус и хомогеност по

„Борба“ - Александра Маја Милошевиќ, комбинирани техники, дел од изложбата ЧОВЕК = ПРАВА, отворена на 16 декември, Музеј на Град Скопје, проект Решенија

прашања кои се од заеднички интерес. „Доколку ги разгледаме овие постулати во споредба со состојбата кај нас, ќе забележиме дека ниту еден од нив не може да се сретне во праксата. Наспроти тоа, недостатокот на политичка култура и дијалог стана наше секојдневие во Македонија и целата негативна енергија која произлегува од таму, се пренесува на целото општество“.

ХИПЕРПРОДУКЦИЈА НА ФАКТИ

Новинарката Ида Протугер политизацијата и поларизацијата на општеството се форсираат во таа мера што дури и медиумите е создадена атмосфера на „наши“ и „ваши“ и се создадоа поделби по табори по политичка основа. Доколку во еден про-владин медиум некој новинар се произнесе поинаку, тој веднаш се сместува во опозицискиот табор. Според тоа, се повеќе се стеснува просторот за луѓе кои и мислат добро на оваа држава, а не сакаат да членуваат во ниту една политичка партија. „Во таков амбиент, прогресивните сили кои не сакаат да членуваат во ниту една од политичките партии се приморани да ја напуштаат земјата“ – вели таа.

Протугер цени дека во последно време сме сведоци на хипер-продукција на факти: вистински, лажни и полуистини. Во тоа море од факти, граѓаните кои се обидуваат да се информираат не можат да ја доловат

вистинската слика. Лошо е кога имаме неинформирани граѓани, бидејќи во нивните раце лежи правото да делегираат власт.

Општ заклучок е дека граѓаните не се обраќаат кон институциите и не им веруваат на институциите. Тоа е последица на централизираниот начин на владеење кој е практикуван кај нас со години, а со кој власта не сака да ги води институциите, туку сака да ги контролира истите. Во таков амбиент, граѓаните едноставно немаат верба во институциите, бидејќи таму не се делегираат обврски, туку се делегираат наредби. При тоа медиумите ја пропуштиле својата можност да станат коректор на негативните процеси во општеството и да критикуваат. „Тоа е така бидејќи сопствениците на медиумите се главно и лидери на политички партии. Од тоа најмногу страдаат новинарите, критичката мисла и независноста. Во таков амбиент, лесно е во Македонија да се најде некој кој ќе сака да одработи сè за плата, макар и да го жртвува својот интегритет. Според тоа, одговорноста за ваквата состојба може да ја бараме во медиумите, но и во цивилниот сектор и политичките партии“.

МОЛК

Ирена Цветковска, активистка за човекови права, говореше за постојната практика новинарите да се предмет на тужби и дека тоа има поразителен

ефект за политичкиот дијалог. Ова се согледува прво во демотивирањето на секој кој во иднина би сакал да прозбори за својот проблем и да го соопшти својот став. Ваквите стратегии се и суптилни стратегии на замолчување и како крајна инстанца, делегитимирање на говорот на другиот. Членовите на НВО-ата имаат слични проблеми како и новинарите - најнапред тие се делегитимирани, бидејќи, се третираат како „пералници за пари“, „предавнички служби“ и низа други дисквалификации. На ова Лидија Димова од Македонскиот центар за европско образование го додаде и фактот дека се шири атмосфера на страв. „Во последните пет години беа затворени луѓе кои беа вистински реформатори: ја затворивме Петра Митева, заради тоа што ги откри незаконските станови на премиерот; го затворивме директорот на Фондот за здравство; потоа го „лустриравме“ Трендафил Ивановски и многу други. Освен нив, имаше уште многу други кои имаа искрени намери да направат нешто за Македонија. Сега се тие во затвор, а ние како општество - молчиме.“

Еден од доајените на македонското новинарство кај нас, Ристо Поповски, меѓу другото, истакна дека власта, користејќи ја лошата финансиска положба на медиумите, направи од нив „најголем и најбогат огласувач во државата“. Власта ги корумпираше медиумите и во исто време си отвори простор за своја самопропаганда во стил на Гебелсовите правила, рече тој, а со тоа медиумите се ставија под контрола директно или индиректно и прашање е кој во таквата состојба ќе се осмели да пишува против власта. „Во тој контекст, почна пресметката со телевизиската А1 и уште три весници. Одлуката да се затворат е чисто политичка: доколку тоа не беше јасно на почетокот, со секоја нова афера тоа станува сосема видливо. Предвремените изборите се само дополнителен мотив власта да го зголеми притисокот. Власта, би се рекло, со очајнички мерки, бара начин по секоја цена да ги замолчи медиумите. Пресметката со нив, има уште една поголема димензија, а тоа е заплашување на другите медиуми, но и пошироко. Само, на власта не и е јасно дека патот на слободната мисла, на вистината, не може да го спречи со затворање или со бришење на некој медиум, туку напротив, ќе го стимулира“.

ПОЗИТИВЕН ПРИМЕР

Политичкиот аналитичар Ѓунер Исмаил потсети дека донесувањето на Охридскиот договор беше успешна приказна околу водењето политички дијалог. „Со сите перспективи и со сите проблеми кои се отворија со неговата реализација, сепак се работи за договор до кој дојдовме по пат на дијалог. Но внимавајте: до тој дијалог не дојдовме така лесно и едноставно. Напротив, имавме воена криза и подготовки во кои се вклучија невладиниот сектор и добронамерни пријатели на државата во разводнување на воено-подбучнувачката атмосфера, за на крај да се случи дијалог, но во присуство на посредници“. Исмаил, инаку поранешен министер во една од првите влади на Македонија, рече дека негативната персонална селекција во последните 20 години донела кусок на политичка култура.

„Негативната селекција овозможи не најдобрите во општеството да бидат оние кои ќе се занимаваат со политика, нешто што по архаичните дефиниции подразбира ’јавно и одговорно занимавање со јавните и општите работи на заедницата’. Тоа придонесе за тоа лидерите на политичките партии да се однесуваат авторитарно, ставајќи ги сите останати на пониско скалило од себе. Во таа смисла, нема многу голема разлика помеѓу политичките партии - речиси и да не постои. Обиди да се основаат политички партии кои ќе дејствуваат во духот на слободната мисла постоееле, но мислам дека нив не им се гарантира голем успех“.

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ

Како да се подигне нивото на политичката култура, да се надминат поделбите и да се овозможи политичко помирување. Ова беше темата на која Цивил ги покани да дискутираат и лидерите на политичките партии во Македонија во дебатата на вториот ден од конференцијата.

„Од нас политичарите се очекува на секои четири години да бидеме подобри во сè во споредба со претходните периоди“, истакна една од говорничките во вториот ден на дебатата - Радмила Шеќеринска. „Но, состојбите во земјата сè најлоши во нејзината понова историја. Таа состојба со блокираните институции едноставно си имаат свој причинител и тој има свое име и презиме. Ние за прв пат одиме на избори пред кои немаме елементарен договор меѓу партиите како

тие да се спроведат! Би сакала да чујам како тоа власта мисли дека може да организира и да оди на такви избори?“ - праша гласно Шеќеринска, пратеничка и екс-лидер на социјалдемократите.

Опозиционерите на трибината укажаа дека лошата политичка клима ја промовира власта, со однесување кое е несвојствено за нормални демократски држави. „Имате ситуација што е необјаслива. Коалиција од 83 пратеници да оди на предвремени избори. Тоа е парадокс на мнозинството и на силата“ - вели Јован Манасиевски од ЛДП. Ова е резултат, според лидерот на ЛДП, на фактот дека партиите не се репрезенти на некој од постојните интереси на социјалните групи, туку дека се со широк спектар на опфат. Дури има ситуации кога левицата застапува десничарски погледи, а десницата оди на популистички, леви решенија. И така, парламентот, наместо да биде место каде треба низ демократски дијалог да се канализираат посебните интереси на социјалните групи, кои реално постојат, тој станува место каде партиите ги вкрстуваат своите посебни интереси.

ДЕФЕКТИ

Продолжувајќи по оваа тема Манасиевски истакна дека уште еден „дефект во политичката прага е погрешно разбраното мнозинство. Тоа е тенденцијата да се оди кон апсолутно мнозинство во парламентот. А на крај излегува дека и така не може да се владее ефективно, па мора да се оди на вонредни избори! Таквите коалиции значи се навидум силни, бидејќи, се само збир на пратеници, а не се збир на реални интереси или воедначување на програми! Кога ќе се соочат со реални проблеми, овие коалиции знаат да удрат во сид. Знаете, има проблеми од внатрешната политика за кои методот на разрешување треба да се бара меѓу методите што обично се користат во разрешување на проблеми во надворешната политика. На ова мора да се внимава, бидејќи, хетерогени општества, какво што е македонското, се експлозивна смеса секогаш“, смета Манасиевски.

За Манасиевски ние се наоѓаме во некаков наметнат, континуиран изборен инженеринг, кој претпоставува и создавање на вештачки кризи (имаме егзистенцијални а не програмски коалиции, да не забораваме, вели тој) и токму оттаму ни треба постоење на само една изборна единица во

земјава. За Манасиевски дијалогот не е супституционален, туку тој е процедурална категорија и тој само така треба да се разбере: мора да се почитува процедурата, а во ова време ниту таа не се почитува, па дури и во Парламентот.

ДЕФОКУСИРАЊЕ

„Постојаното креирање на кризи кај нас секако е производ на потребата на одделни партии да го дефокусираат вниманието на народот од реалните проблеми со кои тој се соочува секој ден“ смета и Флора Кадриу од Демократија е ре. „Тие цели се знаат - влез во НАТО, во ЕУ, нови инвестиции па нови вработувања. Па иако тие прашања се суштествени, владејачката коалиција тука има свои целосни промашувања“ - вели пратеничката.

Според Кадриу ние имаме голо, недемократско владеење, кое сега не е мониторирано од никого, најмалку од парламентот, кој по функција тоа треба да биде. Немаме лидери за историски моменти, посебно во позицијата, коментира оваа политичарка.

Лилјана Поповска од ДОМ беше, несомнено, единствената на конференцијата од партиите што се во владејачката коалиција. Таа не се согласи со терминот „политичко помирување“, што го понудија организаторите на трибината, бидејќи, партиите не се скарани меѓу себе, иако се согласи дека ни недостасува потребното ниво на политичка комуникација. „Треба да говориме за култура на политичкиот дијалог“ - порача таа.

Лидерот на Нова демократија - Имер Селмани смета дека Македонија е специфична земја. Во неа најнапред мора да постојат два вида на дијалог. Едниот е внатре-етнички (меѓу партиите на Албанците или обратно, меѓу партиите на Македонците), потоа интеретнички (меѓу Македонците и Албанците, преку нивните репрезенти). „На ова мора да се внимава, особено по 2001 година и искуствата од таа година. И мислам дека на тоа многу се внимаваше непосредно во годините по споменатата. Но, последните три-четири години на тоа се заборави и одново имаме насилство со прегласување, дури и кога се прашања за кои сепак е неопходен консензус“.

Дијалогот меѓу албанските партии постои, но тој е кревок, констатираше Селмани, лидерот на Нова демократија. „Ова само докажува дека кај овие партии доминираат

подинечните интереси и дека тие се над националните. Тоа, пак, води кон тоа во нашите средини да имаме кражби на гласови, уфрлување на ливчиња во кутиите, па дури и физичко насилство од секаков тип“, вели лидерот на Нова демократија.

„Ако се оди на избори, како сега“, вели Селмани, „мора да постои консензус за изборните закони и правила и само така може да речеме дека ќе има фер избори. Дури и да се случеше на конференцијата да дојдеа сите лидери ќе бевме барем чекор поблизу до таква атмосфера, проценува овој политичар“.

ИТЕРПАРТИСКА ТОЛЕРАНЦИЈА

Пратеничката Соња Мираковска од НСДП рече дека еден од битните предуслови за дијалогот во политиката е тој најпрвин да постои во самите политички партии. „Доаѓам од политичка партија која признава различни мислења, дури го гарантира тоа со статутот и кај нас може да постојат фракции. Последните пет години доживевме цунами поради начинот на кој се владее, но повторувам дека изворот на таквото владеење мора да се бара во отсуството на внатрепартииска демократија“.

„Ние можеме да бидеме фини, да говориме во флоскули и во ракавици, но демократијата е убиена во поим, бидејќи, како политички партии ние сега се гледаме само преку нишан. Атмосферата е многу изгасена, но за тоа се виновни конкретни луѓе. Со име и презиме“, смета Гордан Георгиев, потпретседател на СДСМ. „Мислам недвосмислено да ги бранам СДСМ и опозицијата, бидејќи, таа многу стори во последните години, токму за да се добие надвор од земјата слика дека работите се поправаат и да добиеме подобар извештај од страна на Унијата. Во 2009 година гласавме за четири закони за кои не се усвоија нашите предлози, само за да се прикажеме како земја во подобра светлина и да добиеме препорака од Унијата за продолжување на претпристапните преговори. Денес се чини дека сето тоа сме го сториле за џабе! Ние практично подадовме рака, а што добиваме денес?! Во 2010 година од исти причини го прифативме и Деловникот за работа на Собранието, иако не се прифати буквално ниту еден наш предлог, но тоа го направивме за да се забрзаат некои процеси во земјата. Ова ни се прави и денес, пред изборите,

кога практично не се прифаќа ниту еден наш предлог кој е релевантен за одржување на фер и демократски избори. Што практично се очекува од нас - да прифатиме да се полнат кутиите со гласови на мртвци?!“

Георгиев вели дека секаде во светот власта е таа која треба да прави компромиси, а кај нас таа не мрднува од своите позиции. Се подразбира во демократската процедура дека центлменот треба да биде власта, таа да се труди да бара договор со опозицијата во моменти како што е овој.

„Иако сум непомирлив оптимист, тоа не сум сега. Од една страна фер, слободни, демократски избори се нужни за да има избори, а од друга страна треба да се деконструира оваа ситуација. Тоа е можно одново само преку избори“ - констатираше на крајот на своето излагање Георгиев.

Илир Ајдини, писател и Програмски директор на Цивил Медиа (организациона единица на Цивил посветена на слободата на говорот и јакнење на независноста медиумите), во својата дискусија нагласи дека ситуацијата е многу, многу лоша, но таа може да биде уште полоша и затоа е потребен апелот на Цивил за политичко помирување. Тој не се согласи со констатацијата на претседателката на ДОМ, Лилјана Поповска, дека партиите не се караат. „Нивните односи се закрвени. Тие се во војна, а во првите редови се претставниците на нивните медиуми, нивните мегафони. Партиите меѓу себе не се доживуваат како политички опоненти, туку како крвни непријатели. Факт е дека таквата атмосфера не би постоела ако зад партиите не се медиумите кои својата роља ја влечат од конкретни материјални интереси“ - вели Ајдини, инаку поранешен потпретседател на Советот за радиодифузија.

Во име на организаторите, Џабир Дерала забележа дека е за жалење што на дебатата ги нема сите креатори на политичкиот амбиент и дека се надева дека пораката од она што беше изнесено за политичкиот дијалог, сепак, ќе ја чујат оние на кои им е наменета.

Впрочем, овој напис, како и самото издание на „Дијалог“ ја има токму таа цел, да ги повика политичките фактори во земјата на разум, дијалог и политичко помирување.

ПАРТИИТЕ НАМЕТНУВААТ ПОЛИТИЧКА (НЕ)КУЛТУРА!

—Првиот број на „Решенија“ носи видувања на десет еминентни личности од Македонија, регионот и светот, како и интервју со еден врвен дипломат, на тема политички дијалог. Списанието беше промовирано во рамките на Втората конференција за политичката култура и дијалогот, одржана во Скопје во март годинава. Излагањата на авторите и уредниците кои учествуваа на Конференцијата делуваат актуелно, како да се искажани денеска, а како што стојат работите во Македонија, ќе бидат актуелни уште долго.

Согледувањата на еминентни и релевантни личности кои имаат што да кажат на тема политичка култура и за општествениот дијалог воопшто, како од Македонија, така и од регионот - Албанија, Грција и Србија, како и од држави со висок степен на демократија - Велика Британија, Германија и САД се поместени во првиот број на „Решенија“. Меѓу учесниците на промоцијата на списанието беа присутни и дел од авторите кои ги изнесоа своите видувања за списанието, како и за нивото на политичкиот дијалог во Македонија и пошироко, што беше тема на првиот број на „Решенија“.

Отворајќи ја промоцијата, одржана во Скопје во рамките на втората Конференција посветена на политичката култура, претседателот на Цивил – Центар за слобода и еден од уредниците на списанието Џабир М. Дерала оцени дека „политичката култура и дијалогот во Република Македонија се во очајна форма и само се влошуваат“.

„Политичката култура богата со висок сензибилитет за човечките вредности и отворена кон дијалог е динамична култура чии процеси во континуитет пружаат разновидност од идеи, ставови и концепти. Тие се често конфронтирани, но општо земено, конституираат просперитетно и човечно општество – високо динамично општествено ткиво кое може да послужи како основа за демократија и почит за човековите права и слободи за сите“, рече Дерала.

Појдовната теоретска позиција на проектот и на публикацијата „Решенија“, посочи Дерала, го вклучуваат гледиштето дека „политичката култура претставува систем на вредности, ставови,

верувања и очекувања кои ги конституираат специфичните ориентации кон општеството воопшто и политиката конкретно“.

Според програмскиот директор на Цивил Медиа Илир Ајдини, дијалогот во општеството постои и за тоа се согласуваат сите автори во првиот број на списанието, но неговите содржини, квалитети ниво се далеку од културни и демократски вредности.

„Не е спорно дека политичарите, факторите во креирањето на општествениот амбиент разговараат – седнуваат на маса, по правило зад

Харалд Шенкер, историчар за Балканот и антрополог од Германија кој моментално живее во Скопје, смета дека „во македонското општество се уште не се наоѓаме на онаа точка во која индивидуата е центарот“.

„Било да е тоа семејството, или кланот, племето, група на интереси... секогаш доминира групниот идентитет. Се додека индивидуата не е, не само во теорија, туку и во пракса, центар на општеството, со неговите/ нејзините права и одговорности, се плашам дека сите обиди за

ЏАБИР ДЕРАЛА: НЕГАТИВНИ КАМПАЊИ, СО СЕЕЊЕ СТРАВ, НЕСИГУРНОСТ И ТЕНЗИИ

Политичката култура и дијалогот во Република Македонија се во очајна форма и се влошуваат. Вербалните и, понекогаш, физичките изрази на непријателство, тензии и меѓусебните обвинувања меѓу политичките партии ја поддржуваат и ја хранат политичката поларизација од ден на ден. Консеквентно, политичките активности засилено се фокусираат на дискредитација на политичките опоненти, преку вулгарни и негативни кампањи, едни против други. Владејачката политичка партија предничи со негативни кампањи, комбинирајќи ги своите практики со сеење страв, несигурност и тензии меѓу луѓето. Овие практики доведоа до сериозна политичка криза и суспензија на витални демократски институции и процеси.

затворени врати, во дебатни ТВ-емисии, но најчесто комуницираат „на дистанца“, преку соопштенија, митинзи... Многу често 'разговорот' со политичките противници го водат преку своите 'мегафони' – група новинари и значителен дел на медиуми кои отворено, што обично значи најдрско и без никакви скрупули, застануваат на страната на политичката опција“, рече Ајдини.

„Дали сето тоа е дијалог? Каква слика таков дијалог, тој начин на водење на разговор, дава за нашата политичка култура, односно за нашите политички култури?“, рече Ајдини.

реформирање на општеството ќе се соочат со истите видови на отпори, кои постојат во последните две децении, ако не и подолго. Паланката, со сите нејзини инкарнации и со секојдневната култура која ја продуцира, исто така, според мене, претставува резултат на недостиг на индивидуалност“, рече Шенкер.

Сашо Орданоски, новинар, уредник, аналитичар и магистер по социологија, проблемот со политичката култура во Македонија го гледа длабоко втрнчен во партиите, за кои вели дека „сите се корумпирани“.

ДЕСЕТ АВТОРСКИ ТЕКСТОВИ И ЕДНО ИНТЕРВЈУ ВО ПРВИОТ БРОЈ НА РЕШЕНИЈА

На прашањето има ли политички дијалог и каков е тој во средините за кои пишуваат, во своите авторски текстови одговараат Харалд Шенкер од Германија, Дејвид Бруер од Велика Британија, Исо Руси од САД, Африм Красниќи од Албанија, Ана Триандафилиду од Грција, Душан Величковиќ од Србија и Сашо Орданоски, Јасна Котеска, Милаим Фетаи и Гордана Дувњак од Македонија. На истата тема во мега-интервју, специјално за „Решенија“, зборува ирскиот дипломат, Н.Е. Амб. Ерван Фуере, доскорешен специјален претставник на Европската унија и шеф на Делегацијата на ЕУ во Македонија. Електронската верзија на списанието е достапна на официјалната веб-страница на Цивил (www.civil.org.mk). Дискусии и коментари во поглед на содржината на списанието е овозможена на блогот www.cure-mk.blogspot.com

„Партиите се единственото нешто што остана настрана од реформите од сите овие процеси на евроатлантски интеграции. Никој не ги допира политичките партии веќе 20 години. Во меѓувреме, политичкиот процес стана многу скап (денес не може да се најдат доброволци ни за лепење плакати!). Бидејќи процесот е многу скап, тоа значи дека партиите мора да бидат корумпирани, сите: тие што се на власт се многу корумпирани, додека тие што се во опозиција се помалку корумпирани“, рече Орданоски.

Факт е, смета тој, дека општеството е тотално партизирано и поради тоа е разбирливо дека политичкиот дијалог потоа се сведува на пропаганда.

„Ваквиот пропагандистички приод во комбинација со популизмот е во суштина безизлезно решение. Според тоа, сметам дека политичката криза и понатаму ќе се продлабочува, а со тоа и ќе се продлабочува дефицитот на политички дијалог во Македонија“, заклучи Орданоски.

Српскиот писател, публицист и новинар Душан Величковиќ оцени дека „атмосферата во Србија кога е во прашање политичката култура и културата на дијалог е многу слична со таа во Македонија и на други места на Балканот“.

Според Величковиќ, и покрај тоа што во последно време дијалогот во Србија станал поцивилизиран - се

почитуваат некои правила, нема повеќе пцости во Парламентот итн., сепак тој дијалог и понатаму не е на она ниво на кое би можело да се каже дека ги допира суштинските проблеми, дека го унапредува демократскиот процес и дека ги разрешува клишеата и предрасудите кои владеат во голема мера. „Тоа што е најважно според мене, а се сретнува и во другите земји каде транзицијата предолго трае, е тоа дека се случува еден процес во кој се формира една политичка елита која се помалку се грижи за општите, а се повеќе за сопствените интереси. Последицата од тоа е дека медиокритетството станува, иронично кажано, 'придвижувачка сила'. Целосно е минимизиран просторот за креативност, бидејќи медиокритетството е најпосакувано во таква ситуација кога еден слој се обидува да ја одржи својата доминантна позиција. Тоа е и резултат зошто дијалогот е таков, фин и пристоен, но како таков, тој не доспева далеку и го нема ефектот кој би требало да го има“, рече Величковиќ.

Професорот по меѓународно право Милаим Фетаи се осврна на состојбите во Македонија, нагласувајќи дека „земјата треба да продолжи да се гради и развива како модерна и демократска мултиетничка, мултикултурна и

мултиконфесионална држава“. За да се постигне таа цел „мошне значајна улога има и нивото на политичка култура, која во своите основи треба да се потпира на стандардите прифатени од цивилизираниот свет“.

„Во член 19 од Универзалната декларација за човекови права пишува дека 'секоја човек ја ужива слободата на мислење и изразување'. Ова право ја опфаќа слободата на индивидуата да го изрази своето мислење без да му се вршат притисоци и да бара, да добие и да шири информации и идеи преку сите медиуми и без ограничувања“, рече Фетаи.

Професорката по книжевност Јасна Котеска на почетокот оцени дека насловот на списанието, „Решенија“, е изворедно избран, затоа што, како што рече, „некако не натера и нас да не лелекаме и ламентираме во нашите текстови, туку и да се обидеме да најдеме решенија за проблемите кои ги детектираме“.

„Пред извесно време во Србија слушнав анегдота за патријархот Павле кој им рекол на Србите на еден собир: 'Да бидеме луѓе – макар што сме Срби!'. Се обидов истото да го детектирам во контекст на Македонија: 'Да бидеме луѓе – макар што сме Македонци!'. Меѓутоа, човек не може во секоја ситуација и во сите околности да води дијалог, макар и да 'се обидуваме да бидеме луѓе, иако сме Македонци'. Има една иконична сцена во која нацистите и се обраќаат на една жена велејќи и: 'Кое од двете ваши деца мадам, сакате да не го стреламе?'. Затоа сметам дека во некои околности не може да се води дијалог. Нема дијалог во услови кога владеачката елита го формулира истиот и го сведува на 'да' или 'не' и во услови кога медиумите се под тотална контрола. Што може да се стори настрана од тој јавен простор и во приватниот, кога нашите книги се како доверливи преписки помеѓу тројца?“, рече Котеска.

САШО ОРДАНОСКИ: ПАРТИИТЕ ВО МАКЕДОНИЈА СЕ КОМУНИСТИЧКИ

По мое видување, во Македонија сите политички партии се не само авторитарски, туку комунистички. Член 22 од статутот на ВМРО ДПМНЕ, на пример, вели дека претседателот на партијата има право да ги отповика сите одлуки на сите групни тела во партијата. Тој е само должен писмено да го извести телото дека ќе ја смени одлуката. Во статутот на СДСМ нема такви одредби, но знаеме дека секое фракционерство во СДСМ завршува во колумните низ весниците и, се разбира, низ вратата на партијата! Таквата партиска структура доведува до авторитарност.

ПОЛИТИКАТА ДАЛЕКУ ОД ПОТРЕБИТЕ И ПРОБЛЕМИТЕ

— Средбите во општините и со претставници на грашанското општество и млади јавниот отворено и критички укажаа на сите последици од немањето политичка култура и дијалог, а беше покренато и прашањето за реална децентрализација на власта во Македонија

Политичката култура во Република Македонија веќе подолго време не е придвижена од точката нула, не се разговара за реални проблеми, а дијалогот меѓу политичките опоненти се сведува на континуирана кавга, меѓусебно напаѓање, клеветење и навредување.

Ваквата оценка произлегува од речиси сите дебати на тема политичка култура и од сите анализи на меѓупартиските односи во земјава кога се работи за односите на политичките опоненти на државно ниво, односно за главните владејачки и опозициони партии.

Таквите односи меѓу политичките фактори во земјата доведоа, сведоци сме, до алармантни поделби меѓу населението, првенствено по партиска – главната е онаа меѓу „патриоти“ и „предавници“ – но и по етничка и религиска основа.

Дали ваквата ситуација од централно се пресликува и на локално ниво и како нивото на политичка култура и водењето или неводењето на дијалог меѓу политичките фактори се одразува на квалитетот на живот на населението во локалните средини – беше прашањето што Цивил го постави на средбите организирани во неколку општини низ Републиката. Другото прашање беше: Има ли готовност да се покаже дека барем на локално ниво кај нас има волја да се разговара и да каже дека политички цели и локалните интереси не секогаш се совпаѓаат со програмите на политичките партии во централата. Односно - постои ли реална децентрализација на власта и колку локалните фактори се автономни во одлучувањето во рамки на нивните надлежности?

Претставници од сите сегменти на животот во општините на овие средби ги изнесоа своите видувања за тоа каква е политичката култура во нивните средини, дали постои и каков е дијалогот меѓу локалните политичари, етничките и религиските заедници. Се

разговараше за ефектите на политиката, со сето она што таа подразбира, на животниот стандард на населението, на малите и големите бизниси, на квалитетот на комуналните услуги, здравството, образованието, спортот, културата.

Општинските средби на тема политички дијалог и анкетите со фокус групите се одржаа во Дебар, Велес, Прилеп, Теарце, Тетово, Кичево, Скопје и Штип, а на нив, покрај претставници на Цивил, учествуваа претставници на локалната власт,

членови на општинските совети од партиите на власт и оние во опозиција, претставници на образовните, здравствените и културните институции, на полицијата, бизнис заедницата, невладиниот сектор, медиумите итн.

Дел од мислењата, дилемите и одговорите изнесени на општинските средби, како и согледувањата и резултатите од средбите со фокус групите, се изнесени во прилозите објавени во продолжение во овој број на „Дијалог“.

ДИЈАЛОГОТ УСЛОВ ЗА РАЗВОЈ

„Најконкретниот дел од овој проект се однесува на создавање на реални услови за развој на оваа земја, без разлика дали се работи за едно маало или за целата земја. Можевме да го носиме овој дијалог само на највисоките нивоа до кои можеме да имаме пристап. Меѓутоа, сметаме дека ако дијалогот не се води на локално ниво, во самата месна заедница нема да има развој ниту во економијата, ниту во образованието“. Ц. Дерала

ТЕТОВО: ПРОБЛЕМИ ВО КОМУНИКАЦИЈАТА СО ЦЕНТРАЛНАТА ВЛАСТ

— Една од главните пречки за развој и решавање на проблемите на локално ниво е отсуство на комуникација со власта, како и непостоењето на вистински меѓуетнички дијалог меѓу македонските и албанските политички фактори, уште од осамостојувањето на Македонија - Забелешки од средбите во Тетово, Теарце, Дебар и Кичево

Нетолерантноста, неедуцираните политички кадри, доживувањето и третирањето на политичките опоненти како непријатели, преземањето дејствија кон бизнисмените наклонети кон другата политичка партија, протежирањето, односно дискриминирањето, на одредени фирми при доделувањето тендери во општината, реваншизмот... партизацијата на општеството... Ова се најчесто споменуваните елементи со кои се отсликува нивото на политичка култура во поголемиот дел од општините во кои се одржаа локалните средби.

Често од страна на претставници на општинските власти како проблем се посочува непостоењето на конструктивна комуникација меѓу централната и локалната власт, односно индолентниот однос на државните власти кон проблемите на населението во општините. Ваквите забелешки посебно беа нагласувани во општините со мнозинско или со значителен процент на албанско население, како што се Тетово, Теарце, Дебар и Кичево. Се случува, беше речено, претставниците од различни партии да се согласат за некое прашање, но кога ќе треба Владата да си го заврши својот дел од работата, таму наидуваат на молк.

Во овие средини неретко беше кажано дека една од главните пречки за позитивен развој на состојбите и за решавање на проблемите и на локално ниво е начинот на комуникација на коалиционите партнери во републиката, како и непостоењето на вистински меѓуетнички дијалог меѓу македонските и албанските политички фактори уште од осамостојувањето на Македонија.

Во Тетово градоначалникот е опозиционата партијата – ДПА, а мнозинството во Советот на општината го има ДУИ, која партиципира во Владата. Сепак, претставниците на двете партии

укажуваат дека недостасува вистинска комуникација меѓу централната и локалната власт.

Директорот на едно големо училиште во општината, говорејќи за реалните проблеми во школото укажа дека неколку пати од Владата, односно од Министерството за образование, дошле претставници и делегации. Тие се запознале со проблемите, но на тоа останало, не презеле ништо за подобрување на состојбата.

НЕЗАВИДНО НИВО НА ПОЛИТИЧКИОТ И МЕЃУЕТНИЧКИОТ ДИЈАЛОГ

Оценка на повеќето членови на Советот на општина Тетово, кои беа најбројни на средбата, беше дека е „евидентно дека политичкиот и меѓуетничкиот дијалог во Македонија е на незавидно ниво“ и дека „непостоењето дијалог и воопшто на политичка култура се одразува на сите сфери на општеството и создава големи пречки на функционирањето на општествениот систем“.

„Секако дека политичките партии се носители на тој дијалог, но во него мораат активно да се вклучат и цивилниот дел на општеството и

медиумите. Главен проблем е тоа што кај нас се импровизира политичкиот и меѓуетничкиот дијалог и не постои вистински дијалог кој ќе се одрази на сите делови на општеството. Ваквата политичка култура која ја имаме сега мошне негативно се одразува на меѓуетничките односи, на образованието, културата...“, беше речено.

Просветните работници кои учествуваа на средбите како посебен проблем го нагласија пренесувањето на „некултурата на политичарите“ врз младата генерација. „Посебно е жално тоа што, ова нарочито вреди за мултиетничките средини, ниту учениците не можат да останат настрана, тие и несакајќи се инволвираат во ваквите струења, во дневната политика, во нетолеранцијата“.

Често се случува кога, после изборите ќе се смени партијата на власт, бизнисмените симпатизери на опозициската партија имаат зачестени котроли и инспекции. Опозиционите пратеници во една од општините посочија дека поднела 29 барања за интервенции во инфраструктурата, но тие биле одбиени без да се разгледаат.

„Не може да се очекува подобрување на состојбата додека

нема соодветна едукација на кадрите во политичките партии. Целиот проблем почнува од таму. Би сакал да видам некој без разлика од која политичка партија доаѓа, да не е со ставовите на партијата, да ја каже вистинската работа и да застане на браникот на правдата“, рече еден новинар, учесник на дебатата во Теарце.

Некои од учесниците на дебатата сметаат дека нивото на политичка култура кај главните политички фактори, пред се, кај оние на централно ниво, е на толку ниско ниво што го прави невозможен

не само меѓупартискиот, туку и воопшто општествениот дијалог. И оние граѓани кои воопшто не се партиски активисти или членови се плашат да кажат што мислат, поради создадената атмосфера на страв дека, како што беше речено на една од средбите, „ќе сносат последици од партијата“. Во истиот контекст повеќе пати беше посочен проблемот на партизацијата на општеството, првенствено кога се работи за вработувањата. „Човек може да се вработи само преку партија!“.

Толеранција кон политичките неистомисленници најчесто нема, беше оценка на повеќе учесници на средбите. А тоа, сметаат тие, се должи на фактот дека „нема соодветни луѓе на соодветни места, загубени се вредностите, нема квалитет, нема критериуми“.

Генерален заклучок од сите општински средби беше дека онаму каде што има ниско ниво на политичка култура кај политичките чинители и каде што не постои дијалог или има лоша комуникација меѓу политичките опонентни, таквата ситуација негативно се одразува на квалитетот на сите сегменти на животот на месното население. И обратно, каде што има толеранција, дијалог и добра намера, таму има и просперитет на општините.

ПОДЕЛБИТЕ ВЛЕГУВААТ И ВО ГРАДИНКИТЕ

„Јас лично присуствував на случка пред една предучилишна установа, каде што мали деца, Македонци и Албанци си играа и во еден момент се случи мала детска караница. Кога воспитувачката го праша едно од децата зошто се скарале, тоа одговори: 'не ме сакаат зошто сум Македонец!' Истото сигурно се случува и со некое Албанче, кое дома се жали дека врсниците Македонци од маалото не го сакаат затоа што е Албанец. Тоа покажува дека овие поделби се влезени и во умовите на нашите деца. Политичарите, за жал ваквата состојба само уште повеќе ја продабочуваат“, рече еден од учесниците на средбата во Тетово.

ПОЛИТИЗАЦИЈА НА НЕВЛАДИНИОТ СЕКТОР

Неретко во дискусиите беше споменувана и улогата на невладините организации во подигнувањето на нивото на политичка култура во општеството. Притоа, беа изнесени примери цивилниот сектор да биде функција, дури и во служба, на политичките центри на моќ. Иако негова примарна улога е опонирање на власта и корегирање на нејзините дејствија, во Македонија се случува спротивното. „Кај нас, најмалку 50 отсто од невладините организации имаат јавна или прикриена поддршка од Владата и се однесуваат како ограноци на владејачката партија“ укажа еден од учесниците на средбите. Потврда за тоа, додаде тој, е фактот што претседатели и членови на организации од цивилниот сектор, често завршуваат на партиските листи за пратеници или советници.

Политичка култура и дијалог во општините и влијание врз локалната заедница

ВЕЛЕС: НЕ Е ЛОШО, МОРА ПОДОБРО

—Еден од проблемите е што советниците се обидуваат на локално ниво да ја пресликаат работата на Собранието - Мнозинство има повеќе раце, но дали така донесените одлуки ги изразуваат потребите и барања на граѓаните

Политичката култура и нивото на дијалогот не е на ниско ниво во Советот на општина Велес. Се случува понекогаш во политичка дебата да има повишени тонови, па и лична дисквалификација, но сепак, до одредено ниво.

Ова е заедничка оценка на членовите на Советот на општината Велес, од позицијата и опозицијата на средбата на тема „Политичка култура и дијалог: влијанија врз локалната заедница“ што се одржа на 3. февруари.

Оценката - „не е на ниско ниво“ - е одмерена, претпазлива и реална. Со неа се согласија членовите и од позицијата и од опозицијата, кои сепак беа погласни во оценките дека нивните обиди да се чуе и другата страна и да се воспостави дијалог не секогаш наидуваат на разбирање. Нивно укажување е и дека, предлозите што тие ги даваат,

по правило, не се прифаќаат.

Во обидите да се лоцираат причините за ваквото ниво на политички дијалог и култура во Советот имаше различни мислења. Притоа, интересна беше оценката дека еден од проблемите е што советниците се обидуваат на локално ниво да ја пресликаат работата на Собранието. Тоа, како што беше речено, е погрешно од повеќе причини - соодносот на силите во Собранието е различен, а поинаква е и неговата надлежност. Во општината се решава за сосема поинакви работи, од локално, но витално значење за граѓаните. Поради обидите да се пресликува, Собранието, понекогаш тешко можеме да се разбереме, поларизацијата е голема и тогаш сметаме дека само она што го правиме ние е исправно, оценка е на учесниците во дебатата.

Нефункционирањето на

централната власт неминовно води до тоа и локалната да се соочува со проблеми. Не можеме одлуките да ги донесуваме без дебата и само со кревање на раце, тоа да го прогласиме за демократија и да кажеме дека сме успеале. Оној што има мнозинство има повеќе раце, но дали е тоа е и волјата на самите граѓани и да ли ги изразува нивните потреби и барања. Се случува настапот на политички спротивставените групи да се сведува на монолог. Наспроти тоа потребен

(Продолжува од претходната страна)

е културен политички дијалог, а една од неговите основи е умењето да се слуша и разговара.

Одмерено и реално оценувајќи ги состојбите и својата работа, Советниците во општина Велес, јасно ја искажаа потребата да се стремат кон подигање на нивото на политичката култура и јакнењето на политичкиот дијалог. Советот треба да настојува да работи како целина на локалната самоуправа, да излезува во пресрет на потребите на граѓаните за подобрување

на квалитетот на нивното живеење. Никому во Велес не му е во интерес поради дневно партиски надмудрувања и инаетења да не функционира бизнисот, да не се решаваат или да се создаваат проблеми во сите сфери од животот. Свесни за ова се сите советници и од позицијата и од опозицијата.

НЕМА ПАРТИСКИ РАЗРЕШУВАЊА
Во Велес, за разлика од другите општини во Македонија, по смената на власта, нема партиски разрешувања во општинската администрација. Таа е напoлно иста: од возачот, па сè до раководителите на секторите. Ниту во едно училиште нема разрешување на директорите. Велес е веројатно единствена општина која вработените во администрацијата не се менуваат поради партиска припадност.

— Политичка култура и дијалог – оценки на млади и на граѓанскиот сектор —

ПАРТИИТЕ ВОДАТ „ДИЈАЛОГ“ МЕЃУ СЕБЕ, А НЕ СО И ЗА ГРАЃАНИТЕ

— Политичка култура најмногу недостасува кај партиите — Власта мора да престане да се однесува како политичка партија и потребите на општеството и државата да ги сведуваат на партиската програма - Партиите ги користат меѓуетничките односи и патриотизмот за да го пренасочат вниманието од реалните проблеми и смислено создаваат тензии и непостоечки непријатели

Соопфатните подготовки за Конференцијата за политичката култура и дијалог што ја организира Civil вклучуваа и поширока сондажа на мислења на млади и на претставници на граѓанскиот сектор и на јавната администрација. На средбите со овие Фокус групи, во кои учествуваа припадници на различни националности, од повеќе градови во Македонија беа покренати четири групи прашања :

1. Политички кампањи,
2. Односот меѓу политичката

култура и дијалогот и развојот,

3. Влијание на политичката култура и дијалогот врз меѓуетничките и меѓурелигиските односи,

4. Партиски вработувања и партиски војници.

Учесниците на средбите, иако од различна возраст, националност и професија, беа едногласни во критичките опсервации за однесувањето на политичките партии и на власта, какои во оценките дека тоа веќе има, но и долгорочно ќе има, негативни последици врз состојбите и развојот на општеството и врз угледот

на државата во светот.

Политичките кампањи се водат континуирано, во текот на цела година, практично од избори, до избори и, по правило, не се насочени кон граѓанинот и кон неговите потреби, туку кон интересите на политичките елити. Притоа, кампањите најчесто се сведуваат на обвинувања и критики меѓу партиите, наместо да нудат реални предлози, цели и решенија за клучните прашања од економската и социјалната сфера, за која граѓаните најмногу се заинтересирани. Приоритетите се

поставени за интереси на партиите, а не на граѓаните.

Сублимирано, ова е заедничката, практично едногласна оценка на сите учесници во разговорите. Според нив, кампањите се тесно поврзани со политичка култура, а таа кај партиите најмногу недостасува. Ваквите состојби неминовно водат кон тоа и кај самите граѓани да не може да се формира политичка култура. Всушност, ако политичките партии промовираат неетичко однесување тоа директно се рефлектира и врз однесувањето на граѓаните и на институциите.

Односот меѓу политичката култура и дијалогот и развојот, втората тема за која се дебатираше, беше предмет на доминантно негативни оценки и критиките упатени, пред се, кон политичките партии. Притоа, клучно беше барањето партиите, кога ќе дојдат на власт да престанат да дејствуваат како политички партии.

Кога се на власт тие треба да да се постават во служба на граѓаните, а не во функција на своите политички програми. Ваквата обврска и функција, намерно се заборава и затоа наместо развој има стагнација и назадување. Потребите на општеството и државата се сведуваат на партиската програма, наместо да биде обратно. Оние кои се на власт, кога раководат со институции, дејствуваат во име на партијата, ја промовираат единствено својата партијата.

Политичките партии ги користат меѓуетничките односи и патриотизмот за да го пренасочат вниманието од реалните проблеми. Смыслено се создаваат тензии и непостоечки непријатели. Меѓуетнички и меѓурелигиските тензии се програмирани однапред од страна на партиската машинерија. Тие сакаат, но и успеваат да внесат страв кај народот. Со векови сме успевале да живееме едни со други, но тоа се опасни игри кои можат да ја наруши заедничка иднина.

Ова се размислувањата на Фокус групите за тоа дали и како политичката култура и дијалогот влијаат врз меѓуетничките и меѓурелигиските односи? Видлива беше загриженоста од вакви манипулации, а беше посочено и на последиците - појави на

меѓунационална нетрпеливост, како и дека некои етнички заедници се чувствуваат дискриминирани.

Охрабрува, меѓутоа фактот, што на граѓаните главно им е јасно дека политичарите свесно манипулираат со националните и верските чувства. Проблемите со кои секојдневно се соочува народот, обичниот човек, не познаваат никаква етничка или религиска припадност. Проблемот на сиромаштијата, невработеноста, исто тежи за сите. Никој не е однапред предодреден да се мрази, ниту една религија не пропагира нешто такво. Но проблемите се создаваат кога верските водачи ќе се вмешаат во политиката или, што е почесто, политиката влијае врз нив.

Темата **партиски вработувања и партиски војници** предизвика еднодушна осуда и револт, особено кај младите. Ова е масовна појава и имаше и саркастичен предлог агенциите за вработување да се укинат, а нивната улога да ја преземат партиските штабови, кои и така одлучуваат за сите вработувања во јавната администрација.

Овие појави имаат две страни. Најчесто, вработувањето е единствениот мотив за приклучување кон одредена политичка опција. Идеологијата, по правило, нема некоја голема улога, основниот мотив е од економска природа и тоа до некаде

може да се разбере. Поопасна е другата страна, бидејќи политичките партии ја злоупотребуваат големата невработеност. Со вработувањата создаваат партиски војници кои се принудени да бидат послушни, да извршуваат секакви задачи, за потребите партијата. Нивната најважна улога се сведува на гласачка машина на изборите.

МУЛТИЕТНИЧКО, А НЕ АНТИЧКО ОПШТЕСТВО

Македонија не може да избега од тоа дека е мултиетничко општество. Треба да го градиме и негуваме она што ни е поблиско и што ја чини Македонија, наместо да се оди во антиката. Тоа се прави смислено и има влијание врз меѓуетничките односи.

ПАРТИСКА САМОПРОМОЦИЈА И МАНИПУЛАЦИЈА

Се повеќе луѓе, и буквално, немаат леб да јадат. Тоа е суштинско, животно прашање за граѓаните на оваа држава. Тоа треба да биде приоритет за власта, а не политичка самопромоција и манипулација со чувствата на граѓаните.

II. ИЗБОРИ БЕЗ НАСИЛСТВО

ПРИДОНЕС КОН НЕНАСИЛНИ ПАРЛАМЕНТАРНИ ИЗБОРИ

Анализа

—Предвремените парламентарни избори можат да се оценат како ненасилни, при што Цивил беше еден од актерите и вложи огромни напори за подигнување на граѓанската свест и работеше напорно за спречување на насилство од било кој вид преку своите структури на терен

Проектот Избори без насилство имаше цел да ја подигне јавната свест, да олесни и да овозможи превенција од насилство и вооружено насилство за време на предвремените избори во Република Македонија. Проектот беше изграден на очекувањата, анализите и оцената на моменталната политичка ситуација во моментот. Нашата анализа се базираше на нашата експертиза, искуство и податоци, но и од други релевантни институции и експерти. Сите тие покажуваа голем ризик од насилство

и вооружено насилство кое може да го наруши избирачкиот процес.

Нашите анализи се базираа на долгорочни предупредувачки знаци/индикатори кои земаат место во важни процеси во државата, кои укажуваа на тоа дека насилство и/или вооружено насилство е можно на овие избори.

Пред се, да го појасниме очигледното: изборите, сами по себе не поттикнуваат конфликти. Тие се предизвикани од начинот на кој актерите во овој процес

настапуваат во трката по моќ. Всушност, тоа е област во која што постоечките социјални, етички, интра-етички и политички тензии, кои се длабоко вкоренети во општеството, излегуваат на површина и ескалираат.

Во принцип, долгорочните индикатори во Република Македонија, а и пошироко, кои можат да доведат до насилен изборен процес вклучуваат:

- Присилба и отстранување на независни судии
- Раширена корупција и неефикасност во судството
- Заплашување на изборните службеници/комисии
- Политизација и злоупотреба на безбедносните и државните институции
- Малтретирање, прогонување, и други форми на притисок врз независните новинари
- Ограничување на независноста на медиумите и слободата на говор
- Поттикнување или поддршка на говор на омраза, етничка (и/или религиозна) нетолеранција и омраза, вклучувајќи и прогласување на забранети зони
- Меѓусебни обвинувања за предавство и зголемување на национализмот

- Недостаток од јавни дебати и политички дијалог
- Недостаток на демократска контрола над моќните структури и владата, и владеењето на правото
 - Влошување на човековите права и слободи
 - Земање во заложништво, киднапирање, изнудување и политички атентати

Сите показатели, освен последниот беа присутни во земјава во различни размери во пресрет на вонредните парламентарни избори. Овие показатели, продолжуваат да бидат пречка во демократскиот и севкупниот развој на земјата, и претставуваат пречка во аспирациите кон ЕУ и НАТО.

Минатите изборни процеси во земјата во комбинација со резултатите од анализата на актуелните случувања, покажаа дека постои голема веројатност од судири помеѓу поддржувачите на ривалските партии, напади врз изборни митинзи и кандидатите, закани со бомбашки напади, како и напади врз домашни и странски набљудувачи и официјални претставници на изборите.

Во случај на овие избори, различни форми на насилство беа забележани од Цивил, вклучувајќи и уривање на локални партиски штабови, партиски симболи, промотивни материјали, како и два инциденти во кои беа вклучени и опозицискиот кандидат за премиер и лидерот на опозиционата партија на Ромите. Сепак на крајот Цивил ги опиша овие избори како ненасилни.

Цивил беше еден од актерите и презема огромни напори за поддигнување на граѓанската свест за насилството и вооруженото насилство за време на изборниот процес, и работеше напорно за спречување

на насилство од било кој вид преку своите структури на терен. Улогата на Цивил, служеше како надополување на дипломатските напори, исто како и големото присуство на домашни и странски набљудувачи во земјата, и изврши огромно влијание врз гласачите и ги одвлече од флагрантно насилство на изборите.

Со илјадници километри минати низ земјата во извонредно живописна кампања и теренска работа, Цивил успеа да зближи стотици луѓе и групи, вклучувајќи ги и оние кои не комуницираше подолго време. Ние регистриравме и на различни начини инспириравме луѓе на локално ниво, не само да се воздржат од алатката насилство туку и да манифестираат високо ниво на политичка зрелост и отвореност за дискусија.

Нашите тимови сведочеа бројни вербални дуели помеѓу претставници на различни партии кои резултираа со мирољубив и пријателски разговор. Работните групи ги формиравме низ државата, ги формиравме од луѓе кои беа сомнителни на почетокот

но подоцна се покажаа како многу активни и посветени на процесот. Ние успеавме да ја покажеме неопходноста од мирољубиви и ненасилни избори за доброто на сите граѓани. Ние јасно зборувавме и ги убедивме нашите таргет групи дека насилство носи моментална политичка предност, но воопшто носи некаква предност, ако ја загрозува иднината на долги патеки.

Има уште многу да се направи околу долгорочните индикатори споменати погоре. Засега, можеме да заклучиме дека овие избори беа ненасилни поради поддршката на Швајцарската агенција за развој и соработка која ја призна вредноста на нашиот проект. Самиот проект беше многу успешен и обезбедува модели и методологии кои може да се користат во иднина за да се намали потенцијалот на насилство и вооружено насилство во земјава за време на изборните процеси во целина. Тоа е ексклузивното право (прерогатив) на безбедноста и развојот на долги патеки.

ОБСЕ/ОДИХР – Конечен извештај на Набљудувачката мисија

ПРЕДВРЕМЕНИТЕ ИЗБОРИ ДОБРО СПРОВЕДЕНИ, НО...

—Набљудувачката мисија на изборите на ОБСЕ/ОДИХР во конечниот извештај за предвремените парламентарни избори во Македонија, одржани на 5. јуни 2011 година, никаде не се споменува одредницата демократски

„Предвремените парламентарни избори (во Македонија) беа натпреварувачки, транспарентни и добро спроведени во целата земја, иако одредени аспекти заслужуваат внимание.“

Ова е прелиминарната оценка на

Набљудувачката мисија на изборите на ОБСЕ/ОДИХР, објавена веднаш по предвремените парламентарни избори во Македонија, одржани на 5. јуни 2011 година. Таа е повторена и во Конечниот извештај на Мисијата, публикуван во средината

на новември. Нагласено паѓа во очи дека при оценка на изборите, во двете верзии на извештајот, не се споменува одредницата демократски.

Аспекти кои заслужуваат внимание „вклучуваат мерки за обезбедување

соодветно одделување на државните од партиските структури, целосна ревизија на избирачкиот список, како и појаснување на одредени одредби од Изборниот законик. На денот на изборите, избирачите можеа слободно да го изразат својот избор во мирна атмосфера, покрај одредени неодговорни тврдења на политички партии за постоење на неправилности. Иако одредени одредби на Изборниот законик беа значително изменети два месеци пред изборите, а без поддршка од страна на опозицијата, таквиот Законик обезбедува цврста техничка основа за спроведување демократски избори, но ако истиот се применува на правичен и непристрасен начин. И покрај тоа, менувањето на законската рамка во период пред одржување на самите избори, не е во согласност со добрата изборна пракса бидејќи влијае врз навременото и доследно спроведување на законот. Таквата појава беше нагласена во текот на овие предвремени избори бидејќи најголем дел од изборните рокови беа скратени за пет дена. Ова беше особено значајно за гласањето во земјата, кое за прв пат беше воведено во рамките на овие избори. Многу прашања поврзани со новите постапки останаа нерешени, вклучително и

прашањето на постапката на гласање на членовите на Избирачките одбори, надвор од земјата. Малиот број избираници кои се регистрираа и гласаа во странство покренува прашања околу еднаквоста на гласовите во земја и надвор од неа. Изборните комисии на сите нивоа, во најголем дел, работеа на колегијален и ефикасен начин. Седниците на Државната изборна комисија (ДИК) беа отворени за меѓународните и домашните набљудувачи, како и за медиумите. Гласањето во ДИК, по политички чувствителните прашања, честопати се спроведуваше според партиски линии, а во присуство на медиумите постоеше тенденција партиските поделби да бидат засилени. Покрај доцнењето за запазување на неколку изборни рокови, подготовките за изборите се спроведоа според планираното. Општинските изборни комисии (ОИК) ја информираа НМИ на ОБСЕ/ОДИХР дека средствата од ДИК, наменети за нив, пристигнале задоцнето, при што одредени претседатели на ОИК искористија сопствени средства за да го поддржат функционирањето на Општинските изборни комисии. На овие избори околу 1,82 милиони граѓани имаа право на глас, од вкупно население од околу 2,05

милиони жители. Ваквите бројки доведоа до широко распространети сомнежи во врска со точноста на избирачкиот список. Одамна изречените препораки на ОБСЕ/ОДИХР и на Венецијанската комисија за спроведување целосна ревизија на избирачкиот список остануваат да важат. Регистрирањето на кандидатите беше сеопфатно со што на електоратот му беше понуден разновиден избор, вклучително преку две големи коалиции, едната предводена од владејачката Внатрешна македонска револуционерна организација – Демократска партија за македонско национално единство, а другата пак од опозицискиот Социјалдемократски сојуз на Македонија, како и 16 други политички партии. Слободите на изразување, движење и здружување беа почитувани, а кандидатите можеа слободно да ги спроведуваат своите кампањи. Изборите се одржаа во атмосфера на претходен бојкот на Собранието и на значителна недоверба меѓу владејачките и опозициските партии, која, одвреме-навреме, предизвикуваше користење разгорувачка реторика во текот на кампањата. Иако сите политички партии се обврзаа на спроведување демократски избори, без заплашувања, во целиот период

постоеја обострани обвинувања за заплашување на гласачите и за злоупотреба на државните ресурси. Неколку партии, спротивно на Изборниот законик, активно се промовираа себеси пред официјалниот почеток на изборната кампања. Кампањата беше смирена и очигледно дискретна, особено надвор од Скопје. Спроведувањето на изборните кампањи во најголем дел се состоеше од митинзи и помали собири низ целата земја. Постоеја извештаи за инциденти при што биле оштетени партиски штабови; меѓутоа, одреден број од таквите инциденти беа преувеличувани во очигледен обид да привлечат медиумско внимание.

Во текот на кампањата, постоеја случаи на недовол но одделување на државните од партиските структури, спротивно на став 5.4 од Копенхашкиот документ на ОБСЕ од 1990 г. Ова вклучуваше злоупотреба на државни ресурси за цели на кампањата и употреба на партиска реторика во случаи кога кандидатите дејствуваа во улога на службени лица. Ова негативно се одрази на севкупниот квалитет на изборниот процес.

Во позитивна насока пак, транспарентноста на финансирањето на кампањите беше подобрена преку наметнување на обврската партиите да поднесуваат периодични

извештаи до ДИК, до Државниот завод за ревизија, како и до Државната комисија за спречување корупција. Најголем број од извештаите беа достапни за јавноста од 27 мај наваму. Меѓутоа, разликите во видот на максималните износи на донации за изборни кампањи, несоодветно ги дискриминираа физичките лица наспроти правните субјекти, при што, исто така, ќе биде корисно одредени аспекти поврзани со таквата постапка, од типот на обрасците и роковите за известување, да бидат натамошно појаснети.

Голем број медиуми им обезбедија на избирачите разновидно и исцрпно следење на кампањата, овозможувајќи им да го направат својот избор врз основа на информираност. Меѓутоа, мнозинството радиодифузери следеа партиски уредувачки политики, при што често ги дополнуваа фактите со уреднички коментари. Мониторингот на медиумите на НМИ на ОБСЕ/ОДИХР откри дека квантитетот и содржината на презентации на кампањите од страна на јавниот телевизиски радиодифузер, беше во значителна полза на владејачки те партии, што еспротивно на законските обврски и мандатот на јавниот радиодифузен сервис.

Беа поднесени сосема мал број

официјални приговори до ДИК, а ни еден приговор не беше поднесен до судовите. Соговорниците го оправдуваа ваквото отсуство на приговори испратени до судовите, преку постоење на недоверба во постапката за приговор, како и во органите кои одлучуваат. Исто така, Изборниот законик не го одредува соодветно процесот на решавање спорови поврзани со изборната кампања.

Одредбите на Изборниот законик кои ја одредуваат родовата застапеност на кандидатските листи

и изборните комисии, главно, беа почитувани. Додека, од една страна, видливоста на жените во текот на кампањите остана на релативно ниско ниво, бројот на жени носители на кандидатски листи беше зголемен. Политичките партии ги водеа своите кампањи исклучиво според етнички линии, отсликувајќи ја континуираната етничка поларизација во општеството. Атмосферата во политичката арена на етничките Албанци беше тивка, што, се чини, се должеше на постигнатиот договор меѓу двете најголеми партии кои се заложиле да спроведат демократски избори. Општо земено, денот на изборите беше тивок и мирен, без значителни разлики меѓу местата со етнички Албанци и Македонци. Беа регистрирани само еден мал број технички неправилности. ДИК започна да ги објавува резултати во текот на изборната ноќ, поставувајќи ги на нејзината интернет страница, поделени според изборни единици, општини и избирачки места“.

* Резиме од Конечниот извештај

III. (НЕ) СЛОБОДА НА МЕДИУМИТЕ ОГЛЕДАЛО НА ДРЖАВАТА

(Не)слободата на медиумите – огледало на државата

ТОТАЛНА КОНТРОЛА ВРЗ МЕДИУМИТЕ И НОВИНАРСТВОТО

Никогаш полошо. Стана веќе вообичаено на крајот од секоја годината вака да се оценуваат состојбите во медиумите и во новинарството во Македонија. Притоа, со жалење и резигнација се констатира дека „имало и полошо“, бидејќи идентична била констатацијата и за годината пред тоа. Сигурно е дека истата оценка ќе ја искажеме и за оваа 2011 година, но со особена загриженост. Причини за тоа има повеќе од многу.

Изминатите две децении властите во Македонија кон медиумите се однесуваа според моделот – кој не е со нас, тој е против нас. Меѓу противниците се вбројуваа медиумите и новинарите кои настојуваа да работаат професионално и одговорно. Последниве години партијата на власт со специфичен и селективен модел на саморекламирање и финансирање на

рекламите воспостави контрола врз медиумите во државата. Исклучоците се бројат на прсти од една рака.

Годината 2011 ќе остане запаметена поради затворање на три весника и една телевизиска станица, поради што стотици новинари останаа без работа. Видливо е сменета уредувачката ориентација на некои гласила. Под контрола е ставен и Советот за радиодифузија, кој треба да биде независно регулаторно тело. Отпуштани се од работа „непослушни“ новинари, а премиерот јаво прозива и омаловажува новинари.

Со ова се „надградени и проширени“, и без тоа, крајно неповолните состојби во медиумите и новинарството, наталожени во претходните години. Најсериозна од нив е поделбата на „патриоти“ и „предавници“, која кулминира и со

скандал во Европскиот парламент. Поделбите кои се наметнати и кои се една од последиците на контролата врз медиумите, го втурнаа новинарството во синдром на самоуништување.

Ваквите состојби, повратно, имат директно влиание врз почитувањето на слободите и правата на граѓаните, развојот на демократијата. Тоа го потврдуваат и оценките на Европската Унија (ЕУ) која во годишниот извештај за 2011 година изрази сериозна загриженост поради состојбите во сферата на слободата на изразување. Македонското новинарство видливо ги загуби довербата и рејтингот во меѓународни рамки. Според организацијата „Репортери без граници“ Македонија во 2009 година беше на 34. место, а една година подоцна беше рангирана на 64 место. Како ќе се движи рејтингот за 2011, не е тешко да се претпостави.

Меѓународните политички институции и новинарски и медиумски асоцијации годинава повеќе пати со нагласена загриженост реагираа поради притисоците и контролата врз медиумите во Македонија. Властите кон кои, пред сè, беа упатени соопштенијата и оценките од Европската унија, Европскиот Парламент, ОБСЕ, Фридом Хаус и други, останаа сосема „глуви,“ и индиферентни на сите забелешки, кои одеа дури до таму, состојбата да ја оценат како алармантна. Реакции немаше, како забелешките да се однесуваат на некоја друга држава или власт. Игнорирајќи ги меѓународните оценки, вклучувајќи ги оние од ЕУ, кон која се стреми државата, власта само се потврди како апсолутистички режим

парламент.

Македонија во текот на изминатата година имала само мал прогрес рече Филе при претставувањето на извештаите за напредокот на земјите кандидати за членство во ЕУ во 2011 година.

Суштествените предизвици за Македонија остануваат - независноста на судството, реформите во јавната администрација и борбата против корупцијата, рече Филе, додавајќи дека слободата на изразување и натаму останува сериозен предизвик. (Брисел, 11.10.2011)

ОБСЕ: ВЛАСТА ОСТАНУВА ГЛУВА НА ПРОТЕСТИТЕ

„За жал, ова е четврти пат во последните два месеца, да поставам

„контроверзната одлука да се одземе лиценцата на телевизија А1, најстарата телевизиска станица“, како и на престанувањето на печатењето на три дневни весници. Таа ги проблематизира и амандманите за зголемување на бројот на членовите во Советот за радиодифузија, потсетувајќи дека треба да се обезбеди политичка независност на регулаторните органи.

(Според Утрински весник 11.08.2011)

ФРИДОМ ХАУС - АЛАРМАНТНО ВЛОШЕНА СЛОБОДАТА НА МЕДИУМИТЕ

Слободата на медиумите во Македонија е алармантно влошена во изминатата година“ оценува **Паола**

Меѓународни институции за медиумските слободи

АЛАРМАНТНА СОСТОЈБА ВО МЕДИУМИТЕ ВО МАКЕДОНИЈА

кој воспоставил цврста контрола врз медиумите.

Причини за загриженост, не само кај меѓународните институции, туку и кај македонската јавност, имаше повеќе од многу. Засилените притисоци започна на крајот од минатата година, со упад на полиција во приватна телевизија. Тоталитарниот атак врз медиумите се засили во втората половина од годинава, со затворање на три весника и една телевизиска станица. Стотици новинари и медиумски работници останаа без работа. Уредувачката ориентација на некои гласила видливо е сменета и станаа апологети на власта. Под контрола е ставен и Советот за радиодифузија, кој треба да биде независно регулаторно тело.

ЕК- СЛОБОДАТА НА ИЗРАЗУВАЊЕ И НАТАМУ СЕРИОЗЕН ПРЕДИЗВИК

Независноста на судството, реформите во јавната администрација, борбата против корупцијата, слободата на изразување се суштински предизвици за Македонија, оцени еврокомесарот за проширување **Штефан Филе** пред Комитетот за надворешна политика на Европскиот

различни прашања во врска со тековното влошување на слободата на медиумите. И покрај повторените повици до Владата да ја смени состојбата и да покаже почитување за заложбите на ОБСЕ за слободата на медиумите, се чини, состојбата се влошува“.

Оваа оценка е содржана во писмото што претставникот на ОБСЕ за слободата на медиумите, **Дуња Мијатовиќ**, го испрати до министерот за надворешни работи, Никола Попоски.

Во писмото Претставникот на ОБСЕ изразува вознемиреност поради „силното намалување на слободата на медиумите и континуираната репресија врз нив и врз критичките гласови во државата.“

Повод за ова писмо беа смените во Управниот одбор на МРТВ, како и отказот претседателката на Независниот новинарски синдикат, од страна на ТВ Алсат М. Притоа се оценува дека тоа се најнови мерки, во серијата вознемирувачки настани што влијаат на состојбата со слободата на медиумите во Македонија.

Претставникот на ОБСЕ за слободата на медиумите Дуња Мијатовиќ, потсетува и на

Шрајфер, потпретседател во Фридом хаус, додавајќи дека итно се потребни реформи на законските рамки за медиумите и подобро спроведување на сегашните закони.

Делегацијата што престојуваше во Македонија заклучува дека отсутствува медиумски плурализам и различност и оти на медиумските сопственички структури им недостига транспарентност и одговорност.

Македонските власти би требало веднаш да преземат чекори за имплементација на препораките за медиумите од Европската комисија за напредокот на земјата, како и на ОБСЕ..

Во заклучоците се вели и дека владата би требало да ја декриминализира клеветата.. Групата го поздравува уверувањето дадено од премиерот дека владата е посветена да го стори тоа во почетокот на идната година.

Истотака се додава дека Владата, треба да развие искрен јавен медиумски сервис кој нема да биде политизиран.

(Според Утрински весник 25.11.11)

ЕП: ПОЛИТИЧКИ ПРИТИСОЦИ ВРЗ
НОВИНАРИТЕ*

- Се изразува загриженост околу извештаите според кои новинари и уредници се уште се подложени на политички притисоци и се бара засилен ангажман за да се дојде до поголема разновидност на мислење претставени во медиумите; се поттикнуваат владините служби да ја подобрат примената на законите за сопственоста на медиумите и да ги примени рамноправно, без разлика на уредувачките политики; да се избегнат нелегални монополи во сопственоста на медиумите и политички влијанија во медиумите, како и да се создадат

услови за транспарентност во поглед на владините реклами; исто така се повикува на заштита и на засилување на улогата на јавниот радиодифузен сервис;

- Се повикуваат властите во Поранешната југословенска република Македонија да ги усвојат сите неопходни мерки да се потпомогне работата на медиумите, без разлика на нивниот став или политичка ориентација; се поздравува иницијативата за воспоставување тркалезна маса којашто ќе ги идентификува главните пропусти во медиумскиот сектор и ќе подготви акциски план за надминување на

сегашните проблеми, вклучувајќи го прашањето за клеветата;

- Со загриженост се забележува дека Поранешната југословенска република Македонија беше рангирана на 68. место во индексот за 2010 година на „Репортери без граници“, а во 2009 година беше на 34. место;

* Заклучоци од состанокот на Мешовитиот парламентарен комитет ЕУ- Македонија, одржан во Скопје на 03.11.2011

НАПРЕД ВО СВЕТЛОТО МИНАТО

СВЕЗДАН ГЕОРГИЕВСКИ

Иако од страна на владеачката партија (што е нормално), но и од дел од таканаречената меѓународна заедница (што и не е толку нормално), изборите од 5 јуни беа оценети како фер и коректни, сепак, ако барем малку објективно се погледнат работите, оценката на изборниот процес никако не може да биде толку ласкава. Напротив. Конечно и мисловната

Едисон за да види дека сијалицата прегорела, па така веројатно и нема некоја особена потреба да се потсетуваме во кои услови и како се дојде до распишувањето на предвремените избори, но сепак не е на одмет да се посочи на неколку пунктови кои го одредуваат вонредно ниското ниво на политичката култура и практично го бетонираат непостоењето на таканаречениот политички дијалог.

ПАРТИЈАТА Е ДРЖАВА

Во коруптивната општествена атмосфера, каква што владее во мигот во Македонија, први на удар, секако, се – институциите. Паризацијата на државата не е ништо ново во кусата историја на македонскиот плурализам, но она што е ново во последната петолетка на независна Македонија е дека изедначувањето на партијата и државата се претвора во добро организиран и доследно спроведлив, па би рекле и одржлив систем. Принципот „партијата е држава, а останатото е народ што треба

да ја љуби државата“, може да се види од беглите манифестантни појави од типот на партиски соопштенија и реакции на најголемата владеачка партија кога се критикуваат не партиски, ами државни потези. Во таа смисла, во предизборието ВМРО-ДПМНЕ излезе со тиражни и обемни отчети, каде што, на пример, беа истакнувани и резултатите од владините ресори чии челни луѓе не

беа од таа партија, туку од коалиционите партнери (земјоделство, здравство), што во поттекст значи дека без оглед кој и чија политика спроведува, знакот на еднаквост се става меѓу државата и ВМРО-ДПМНЕ. Секако, доколку се останеше на овие манифестантни појави, работата можеше да се толкува или како наивна, или како плод на незнаење. Но, од манифестантното паралелно се оди и на суштинското – партијата буквална стави шака врз сите пори не на политичкиот, туку на општествениот живот – од судството, преку спортот, па се до кукните совети. Безмалку во државата повеќе ништо не може да се направи без партиско-политичка подобност.

ИНФОРМАТИВЕН САМРАК

Во партиското освојување на општеството, секако, требаше да се дисциплинираат медиумите и граѓанскиот сектор. Од денешна перспектива дрското бркање од работа на петте новинарки од телевизијата Канал 5 делува како бенигна аномалија во системот на целосно рунирање на јавниот интерес. Натомошните случувања со А1 и со весниците од „Перо Наков“ бб, задскриени зад наводен даночен криминал, беа само вовед и во затворањето на неделникот „Глобус“, маргинализирањето на „Утрински весник“ и целосното освојување на „Дневник“. Македонија, на овој начин, влезе во информативната зона на самракот, односно во една апсурдна ситуација на формално постоење на огромен број медиуми, при што буквално нема ниту еден медиум кој би можел да се стави во графата „средство за јавно информирање“. Во таа смисла, кулминацијата со преземањето на Советот за радиодифузија веќе никого не можеше да изненади.

Ароганцијата на власта од минатиот период, најкарактеристична можеби во случајот со избегнување на било

—Македонија гради нов тип тоталитарен систем, досега непознат во светската историја – апсурдно е при постоење на огромен број медиуми буквално да нема ниту еден медиум кој би можел да се стави во графата „средство за јавно информирање“ - ревидирањето на историјата и митологијата и барокната архитектура, белези карактеристични за нацизмот и фашизмот

матрица според која самиот факт дека на денот на изборите немаше експлицитно физичко насилство е доволен тие да се прогласа за фер и демократски, иако контрадикторно, во суштина, говори за високиот степен на фрагилност на она што на овие простори така помпезно се нарекува – демократија.

Јасно дека не мора човек да биде

каква дебата околу некои битни прашања на редефинирањето на националниот карактер на овдешните жители (името на државата, проектот „Скопје 2014“) и во неподносливото лесно делење етикети (предавници), доследно спроведена во предизборието (избегнување на било каква дебата со било кој претставник на опозицијата) само беше најава за она што не очекуваше во постизборниот период.

Апсењето на лидерот на една опозициона партија (Љубе Бошковски) неполни 20 часови по завршувањето на изборите само покажа како власта ќе се справува со политичките противници. За волја на вистината, мора да се признае дека власта покажува извесен степен на фантазија во практикувањето на широк дијапазон репресивни инструменти против неистомислениците. Од лустрацијата (случајот на Владимир Милчин), па се до уривањето на комплексот „Космос“ на Фиат Цановски и сосема нелогичното активирање на неговата хипотека од 11 милиони евра. Најавената лустрација на новинарите само ќе покаже до кој ешалон елитата на ВМРО-ДПМНЕ е подготвена да ги елиминира своите критичари. А очигледно е прилично спремна.

Во секој случај, Македонија се соочува со еден сосема нов политички тоталитарен систем, досега не забележен во историјата на тоталитарните системи. Станува збор за некаков микс меѓу сталинизмот и нацизмот. Имено, во времето на Сталин сите политички затвореници морале да му пишуваат честитки за роденден и да се колнат во верноста кон него. Во нацистичкиот систем, на пример, не се очекува од логорашите во конц-логорите да изразуваат љубов кон Хитлер. Во таа смисла, овдешната политичка елита е поблиска до сталинистичките методи. И кај нас, имено, од голема важност е верноста кон водачот и искажаната народна љубов кон него (рејтинзи, новокомпонирани песни, јавни додворувања). Од друга страна, пак, враќањето и ревидирањето на историјата и митологијата, како и форсирањето на барокната архитектура, се белези карактеристични за нацизмот и фашизмот. А во тек е и процесот на целосно уништување на опозиционите политички партии (што е карактеристика и на двата система), со што дефинитивно влегуваме во Орвеловата 1984 година.

**Авторот е директор на Цивил Медиа, колумнист во неделникот ГЛОБУС.*

МЕДИУМИТЕ ПОД ЦЕЛОСНА КОНТРОЛА НА ВЛАСТА

—Проектот на целосна контрола врз медиумите од страна на актуелната власт е речиси целосно завршен. Такви методи може да примени само власт која е потоната во тоталитаризам и диктатураа, за што отворено ја обвинуваа медиумите кои сега се веќе затворени

РИСТО ПОПОВСКИ

Власта – владеачката партија ВМРО ДПМНЕ поддржана, со „активното молчење, и во соработка со сите коалициони партии, големи и мали - конечно деновите го заокружи концептот на целосна контрола врз медиумскиот простор во Македонија. Слободата на говорот и на медиумите, правото на информирање и на поинакво мислење, правата и слободите прокламирани со Уставот и меѓународни норми, како основа и мерило за демократија во едно општество, веќе не живеат во Македонија.

ОДМАЗДА ПОРАДИ КРИТИКИТЕ

Власта, со прогласување на стечај, конечно ја замолча ТВ А1, еден од првите приватни медиуми во Македонија, најгледаната и највлијателна телевизија, препознатлива по критичкиот однос кон власта и, пред сè, кон владејачката партија и нејзиниот лидер. Осум месеци траеја континуираните административни, повремено и полициски притисоци врз ТВ А1, како и врз три дневни весници, кои пред околу месец дена се замолчани.

Исто толку траеја агонијата и очајничките обиди на оваа телевизија и на весниците, како и на дел од домашната и странската јавност, медиумите да се спасат од затворање. Залудно. Власта беше цврсто решена да се одмазди поради критиките, да ги замолчи. Да го стави под контрола целиот медиумски простор.

Во склоп на тој проект, само неколку дена порано, преку ноќ, насилно е поддржавен и ставен под контрола Советот за Радиодифузија (СРД). Повторно во соработка и со активно молчење на сите коалициони партии. Воспоставен како независно регулаторно тело, СРД беше речиси единствениот кој се спротивставуваше на обидите на власта да ги стави под целосна контрола

медиумите. Последниот судир со власта беше предизборната кампања.

Со замолчувањето на ТВ А1 и со ставањето под контрола на СРД власта го зокружи проектот за ставање под контрола на медиумскиот опростор.

ТОНЕЊЕ ВО ТОТАЛИТАРИЗАМ

Проектот ВМРО-ДПМНЕ го започна уште со доаѓањето на власт, во 2006 година. Користејќи ја лошата финансиска положба на медиумите, партијата станаа најголем, најбогат огласувач, со десетици и десетици милиони евра буџетски пари. Постигната е двојна цел - обезбеден е неограничен простор за саморекламирање, најчесто во гебелсовски манир, а обезбедени се и директна контрола врз медиумите и притисок врз новинарите.

Кој во таква состојба ќе пишува против? Оние што, сепак, се осмелија да ја критикуваат власта, владејачката партија и нејзиниот лидер беа изложени на притисоци и закани, сè до конечно замолчување. Притоа се користени сите административни мерки и мерки на присила, сè до затворање. Тоа е и јасна порака на заплашување и притисок врз другите медиуми и новинари.

Проектот на целосна контрола врз медиумите од страна на актуелната власт е речиси целосно завршен. Такви методи може да примени само власт која е потоната во тоталитаризам и диктатураа, за што отворено ја обвинуваа медиумите кои сега се веќе затворени. Само партија забегана од самообендисаност и аздисана од власт може да помисли дека со затворање на медиуми може да се наметне едноумие, да се запрат вистината и слободата на мислата и говорот.

Историјата е полна примери кои го покажуваат спротивното.

**Ристо Поповски е еден од доајените на македонското новинарство, основач на Макфакс првата независна новинска агенција во ЈИЕ; Претседател е на Отворениот програмски борд на Цивил Медиа.*

НЕО-БОЛШЕВИЗАМ

ЏАБИР М. ДЕРАЛА

—Во Македонија продолжува кршењето на човековите права и слободи на секој чекор и во секој сектор од живеењето, почнувајќи од полициската бруталност, завршувајќи со систематска дискриминација на поединци, групи и заедници

и на овие случаи не е случаен.

Високата невработеност во земјата и растечката сиромаштија (преку 30%) не беа пречка за продолжување со крајно скапиот и контроверзен проект Скопје 2014. Дотолку повеќе, проектот произведува уште подлабоки поделби и тензии и на меѓуетничко и на внатре-етничко ниво, дополнително ја влошува меѓународната позиција и имидот на Македонија, особено во поглед на спорот со името со Грција. На врвот од сето тоа, проектот е налудничаво гротескен и говори за конфузна перцепција на историјата и идентитетот.

Легислатива? Само во последните 48 часа на претходниот парламентарен состав се донесоа околу 200 закони предизвикувајќи легислативна лавина и хаос од закони. Истото се случи непосредно пред предвремените парламентарни избори во 2008-та. Тогаш, Брисел остро ја критикуваше таквата пракса на парламентот, на што старо-новиот претседател на парламентот, Трајко Вељановски, одговори дека тоа нема да се повтори. Погледнете го резултатот, неполни три години потоа добиваме трицифрена бројка нови законски акти, врз сите оние што беа донесени во меѓувреме – со потполно отсуство на транспарентност и јавна дебата.

НАМЕТНАТА ТИШИНА

Состојбата на демократските институции е мизерна. Слободата на говорот и независното мислење бледнеат. Граѓанското општество интензивно се инструментализира од страна на политичките елити на двете страни од политичката палета. Паралелно со тоа, земјата тоне во тишина, по речиси целосното заземање на медиумскиот простор. Последниот удар против независните медиуми беше зададен со новиот закон кој ја осакати автономијата на Советот за радиодифузија на Македонија. Кругот е затворен.

За тоа време, продолжува кршењето на човековите права и слободи на секој чекор и во секој сектор од живеењето, почнувајќи од полициската бруталност,

завршувајќи со систематска дискриминација на поединци, групи и заедници. Партиските војници ја дополнуваат сликата на растројството, држејќи ги под контрола улиците и соседствата, стражарејќи над партиските тотени и симболи. Политичките парти на опозицијата се заробени среде бесконцептуалност и потрага по политички поени, една друга тревожна приказна која ќе биде раскажана во друга прилика.

ПАРТИЈАТА СЕКАДЕ И НАД СЕ

Листата се продолжува и понатаму. Изгледа дека оваа влада има невиден капацитет да продуцира скандали засновани на ароганција, незнаење, насилништво и престапништво. Често, владините потези се толку шокантни што ги остава луѓето без зборови. И, се чини како стратегија – изморување на јавноста до изнемоштеност со ужасните манири на практикување на власта. Владата значи партија, партијата значи влада. Нема владеење на законот, туку само владеење на партијата. Нема демократија, туку само неуморно биење на агит-проп барабаните.

Земјата страда од скандалозните одлуки и практики кои сè уште излегуваат на површина секој ден. Системот се контаминира до тие размери што непресметливоста и каприциозноста – при справување како со секојдневни предизвици, така и со чувствителните теми и процеси на сите нивоа и од сите општествени и државни аспекти – се видливи и масивни. Партијата е сеприсутна; во економијата, финансите, безбедноста, развојот, меѓуетничките, меѓурелигиските и интра-етничките односи, дипломатијата, правдата и каде не. Каде и да го впериме прстот – несмасен, погрешен и штетен настан е во тек.

И, состојбата само ќе се влошува. Ова ниво на контрола, автократија и недолично однесување не може да запре тука. Тоа има потреба да оди понатаму и подлабоко во општественото ткиво и во системот. Имајќи ги медиумите под цврста контрола на еден човек и неговата клика, сите овие проблеми, едноставно, ќе останат во мрак. Нема вистинска јавност, нема дијалог, нема слобода на говорот... Наместо тоа, воспевање на владините непостоечки постигнувања во болшевички стил се емитуваат деноноќно. Додека времето да фатиме чекор со грандиозните промени во светот исчезнува...

*Џабир М. Дерала, писател и продуцент;
Претседател на Цивил – Центар за слобода*

Приказната на демократијата во Македонија е кратка: таа изгледаше како да е в ред однадвор, но всушност одеше надолу; сега таа не изгледа добро како и да погледнеш, од внатре и однавор. Изгледа, не останаа многумина да заземат став. Не грижете се, ќе станува само уште полошо. И, колку полошо ќе станува, толку поневидливо ќе биде.

Преземањето на политичката, финансиската и медиумската контрола во Република Македонија е речиси завршено. Старо-новата влада во земјата, предводена од лидерот на десничарската ВМРО-ДПМНЕ, Никола Груевски, успеа во преземањето речиси апсолутна власт во земјата почнувајќи од 2006 година. ВМРО освои помалку места во парламентот на предвремените избори на 5 јуни оваа година. Сепак, нивото на контрола расте. Како тоа?

ПАРТИСКА ОКУПАЦИЈА

Реформите на судството не успеаја. Никој и не се потруди да ги спроведе. Партиските војници го окупираа судскиот систем, вршејќи нагатамошен притисок на преостанатите независни судии; ако останале такви. Процесите против новинари, активисти за човекови права и опозиционер продолжуваат. Процесите против ТВ А1 и затворањето на три дневни весници претходно, беа очигледно политички, потполно нетранспарентни и збунувачки и не обезбедија ништо освен чиста демонстрација на моќ. Ниедно од спектакуларните апсења во рамките на таканаречената владина борба против организираниот криминал не заврши со пресуда со кредибилитет. И така натаму.

Уставниот суд го доби финалниот удар откако Комисијата за утврдување на фактите (лустрација) го обвини неговиот претседател, Трендафил Ивановски, за колаборација со тајните служби комунистичкиот режим. Неговиот случај беше брзопотезно изгубен на сите нивоа на судскиот систем и сега стои во ред пред Судот во Стразбур. Од симнувањето на Ивановски не сме слушнале за одлука на Уставниот суд која оспорува некоја одлука наметната од владата. Претходно, Уставниот суд оспори десетина владини одлуки и проекти.

ПРЕСМЕТКИ СО НЕИСТОМИСЛЕНИЦИ

Следната цел беше првиот човек на Сорос фондацијата во Македонија, Владимир Милчин. Долгогодишниот дисидент и застапник на човековите права, прогонуван од стариот систем, е обвинет за кодошење во полза на тајната комунистичка полиција. Мора да ги напушти сите јавни функции и се соочува со кривично гонење доколку ги одрекува овие дела. Кој е следниот?

Независно од тоа колку се вистинити наводите на Комисијата или се криминални конструкции, тајмингот и начинот на водење

ВМРО-ДПМНЕ ИМА ТОТАЛНА КОНТРОЛА

— Сега веќе, очигледно, никој нема да може да го спречи ВМРО-ДПМНЕ, да создаде медиумски амбиент каков што таа партија мисли дека треба да има оваа земја

ИЛИР АЈДИНИ

Македонија веќе нема независна државна институција! ВМРО-ДПМНЕ, како главен носител на власта, по петгодишни напори, конечно успеа во својата намера да ја поништи независноста на единственото регулаторно тело во областа на електронските медиуми – Советот за радиодифузија.

Не можејќи да прифати дека во една (ќе ја употребам во оваа прилика придавката “нормална”) држава, власта, односно владејачката партија не може да ги регулира – односно, преведено на јазикот на оваа и ваквите партии, да ги контролира – медиумите и дека за тоа, според демократските принципи и меѓународните акти кои ги потпишале и прифатиле нормалните држави (треба да) постојат независни регулаторни тела, ВМРО-ДПМНЕ се обиде да ја релативизира колку што е можно улогата на СРД.

Откако во неколку наврати, само благодарение на сериозните предупредувања од меѓународните претставници во земјава и од Брисел, не успеа да го спои СРД со Агенцијата за електронски комуникации, со што само ќе го претвореше во едно маргинално одделение на оваа институција која е под негова тотална контрола, ВМРО-ДПМНЕ продолжи со постојани и силни притисоци врз Советот, кои постојано се засилуваа во време на избори и предизборни кампањи.

“ГЕНИЈАЛНА ИДЕЈА”

Сé до моментот кога не дојде до генијалната идеја како да дојде до посакуваната контрола врз електронските медиуми без физички да го елиминира Советот за радиодифузија.

За да воспостави контрола врз ова регулаторно тело, чија и реална независност ја доживуваше како трн во око, власта набрзина направи измени на законот, со кои си овозможи себеси да делегира

уште 6 члена, иако и со досегашните 9 СРД беше еден од најгломазните регулатори во Европа, односно ни една европска земја нема регулатор со повеќе од 9, а повеќето имаат по 7 члена.

МЕДИУМИ ПО СОПСТВЕНА МЕРКА

Со тоа, имајќи предвид дека неодамна владејачките партии, како еден од законски овластените предлагачи, делегираа тројца членови во постоечкиот состав, власта сега ќе може во секое време да има мнозинство и да не може веќе никој да ја спречува да казнува и затвора медиуми чиј начин на информирање нема да и се допадне, пред се (судејќи според тоа како реагираа на секоја, па и најмала критика упатена до нив од страна на некој медиум), на ВМРО-ДПМНЕ и на нејзиниот лидер.

Самиот начин на кој беа направени измените на законот – во само неколку часа, од 18.30 беа изгласани од парламентарното мнозинство, доставени на потпишување и потпишани од претседателот на државата, вратени на верификација во Собрание и експресно објавени, истиот ден, во Службен весник! – доволно илустративно говорат за тоталитаристичките методи со кои се служи оваа власт.

Сега веќе, очигледно, никој нема да може да го спречи ВМРО-ДПМНЕ, да создаде медиумски амбиент каков што таа партија мисли дека треба да има оваа земја. Здрав, нели, амбиент, во кој се знае дека некои работи (влучително луѓе, односно личности!) се свети и за нив не може да кажува кој како ќе му текне!

Good Night, and Good Luck.

*Илир Ајдини, писател и новинар,
до неодамна Потпретседател на
СРД; Програмски директор на Цивил
Медиа.*

ГРДАТА ДЕВОЈКА ШТО ГО КРШИ ОГЛЕДАЛОТО

БЕЗ РАКАВИЦИ

—Луѓето заминуваат, делата остануваат. Јосиф Ќурчиев ненадејно го напушти овој свет, остави со скршено срце многу пријатели и поклоници на неговиот извонреден журнализам. Повеќе години беше колумнист на „Утрински“. Денес преобјавуваме еден негов текст објавен на 4 март 2011 година за да потсетиме колку голем новинар беше Јосиф Ќурчиев.

Јосиф Ќурчиев

»...Една од посебностите што го разликува нашиот систем од другите модерни диктатури: тој располага со непосредливо концизна, логично структурирана, сеопшто разбирлива и во своето битие многу еластична идеологија, која во својата комплексност и затвореност достигнува карактер на секуларизирана религија: таа им нуди на луѓето конечен одговор на секое прашање што не може да се прифати само делумно, ако се прифати, таа навлегува длабоко во човековата егзистенција. Во епоха на криза на метафизичка и егзистенцијална сигурност, во епоха на човеково откренување, отуѓување и смисловна празнотија, оваа идеологија мора да постигне посебна хипнотичка сила на привлечност: таа на збунетиот човек му нуди лесно достижна 'татковина'. Треба само да се прифати и веднаш се' е јасно, животот повторно добива смисла, веќе нема тајни, никакви прашања, никаков немир или осаменост. За оваа евтина 'татковина' човекот, сепак, мора скапо да плати: со откажување од сопствениот разум, од својата совест и одговорност, зашто интегрален столб на преземената идеологија е делегирањето на разумот и совеста врз претпоставените, што значи принцип на идентификација на центарот на моќта со центарот на вистината... Ова и' овозможува на структурата на власт исклучителни и неконтролирани можности да инвестира во самата себе (на пример, во областа на бирократијата и полицијата) и и' олеснува - како единствен работодавец - егзистенцијална манипулација на сите граѓани...“!!!

Ова е дел од есејот на Вацлав Хавел „Обид, со вистината да се живее“ како спротивност на „Живот во лага“, напишан во октомври 1978 година и се однесува на чехословачките состојби во посттоталитарната земја во која беше, на пример, важно „трговецот со зеленчук врз своите компири да ја

постави паролата 'Пролетери од сите земји, обединете се!', иако тоа нему веројатно ништо не му значело, но без таа парола во излогот, претседателот на кукниот совет можел да го пријави на властите“! И тој, продавачот на зеленчук, се „адаптирал“ на околностите, ја прифатил таа „вистина“ зашто „... луѓето секако нема да го забележат неговиот слоган, не за друго, туку затоа што такви пароли има и во другите излози, на покривите, на бандерите и едноставно, висат насекаде, бидејќи тие на таков начин ја создаваат панорамата на секојдневието. За оваа панорама, сепак, луѓето се сосема свесни, а слоганот на продавачот на зеленчук не е ништо друго, туку само дел од таа голема панорама. Причината зошто тој продавач ја закачил паролата, значи, не е надежта дека некој ќе ја прочита или некој да биде убеден, туку сосем поинаква: тој заедно со илјадници други пароли, да ја создаде таа панорама што им е позната на сите. Панорама, која, исто така, има и затскриено значење - ги потсетува луѓето каде живеат и што се очекува од нив..., во спротивно, ќе се најдат во изолација, дури ќе станат аутсајдери на општеството, кои ги повредуваат правилата на игра со што ризикуваат да ги загубат сопствениот мир и безбедност“.

Бидејќи „... идеологијата од позиција на власт е интерпретатор на вистината, 'вистина' што во конечна инстанција и' е подредена на интересите на власта: затоа таа во своето битие ја содржи тенденцијата, во обидот да не се соочи со вистината, да создаде свет на 'привид', односно себе си да се ритуализира. Таму каде што постои јавен натпревар за власт, односно каде што исто така постои и јавна контрола на власта, се разбира дека постои и јавна контрола на она што власта идеолошки ја легитимира. Во такви односи постојат соодветни коректури што ја спречуваат идеологијата во - целост да ја избегне вистината. Но, во состојби на тоталитарност, исчезнуваат

таквите корективи, што значи дека идеологијата ништо не ја спречува се' повеќе да се оддалечува од вистината и се' повеќе да се претвора во она што претставува посттоталитарен систем: во свет на 'привид', на соголен ритуал, во формализиран говор што бега од вистината и се претвора во систем на ритуални знаци, кои ја заменуваат вистината со псевдовистина...“.

Пред да се решам пред читателите на „Утрински весник“ да ги изнесам овие сосем мали цитати од текстот на Хавел, направив сосем мала, „нерепрезентативна“ анкета што самиот си ја нарачав - за да нема потоа интерпретации за чија сметка сум ја правел - со неколкумина мои познаници, чие мислење и согледувања за тоа „каде сме и каде сме тргнале“ посебно ги ценам, со единствено прашање во квиз-стил: „Во кој општествен систем би ја сместиле Македонија“, без притоа да им дадам асоцијативни алтернативи поради опасноста да користат „мобил-џокери“ што немаше да биде автентично мислење. „Нели сме се' уште во транзиција“. „Во транзиција од што во што“, бев упорен. Секој од нив направи пауза, сосем логично, ако од небо ве погодат во ребра со вакво прашање. „Е, па од социјализам во капитализам“. И? И, не инсистирав натаму на директен одговор. Еден, од околу, ми го цитираше Иво Андриќ: „Доаѓаат такви времиња во кои умот замолчува, будалиот прозборува, а фукарата се богати“.

Сега, да се врагиме малку на цитираните делови од текстот на Вацлав Хавел. „... делегирањето на разумот и совеста врз претпоставените... ова и овозможува на структурата на власт исклучителни и неконтролирани можности да инвестира во самата себе (на пример, во областа на бирократијата и полицијата) и и' олеснува - како единствен работодавец - егзистенцијална манипулација на сите граѓани...“!!! Е, па, идат избори - веднаш, подоцна или малку подоцна сеедно - кога и да бидат.

Патем, партиите и нивните ПРОГРАМИ - прифатени во целост - зашто за секое прашање таму има дефинитивен одговор, макар на која и да е страница: и животот повторно добива смисол, нема тајни. Тоа што скапо се плаќа со откажување од сопствениот разум, па добро, ајде да им простиме на бирократијата и на полицијата, но што е со оние што како „Гусларски ешалони од недоделкани експерти кои за пари се согласиле на лоботомија...“ (К. Блажевска во „Дневник“ за што сум и’ посебно благодарен).

Од времето на текстот на Хавел, техниката и технологијата на „пароли како дел од вкупната панорама“, прилично напредуваа, па сега тие не се ставаат во гранапчиња врз компири или грав, туку се заменети со ТВ километарски текстови или спотови, огромни билборди со насмеани ликови што не’ водат... за да знаеме каде живееме и што се очекува од нас. Привидот е комплетен. Има право Иво Андриќ: дошло такво време... Но, дали, сепак, не е дојдено време, да почнеме да се обидуваме да живееме со вистината, место во живот со лаги. Иако, поради неподносливата врева, станува исклучително тешко да се определи што е што.

„Никому нема да му помогне ако владата чека толку долго додека луѓето не почнат да демонстрираат и да штрајкуваат. Сето тоа може едноставно да се избегне со помош на стручен дијалог и добра волја да се слушнат и критички гласови. Меѓутоа, таквите барања не наидуваат на слух... Се’ уште се надевам дека државната власт конечно ќе престане да се однесува како грда девојка која го крши огледалото мислејќи дека тоа е виновно за нејзиниот изглед“. Вацлав Хавел, на 21 февруари 1989 година.

Утрински весник
21.11.2011,

ОДМАЗДА И ХИСТЕРИЈА

—Со масовното затворање на медиумите власта не ги штити граѓаните од „лоши влијанија“, туку сопствената илузија дека таа е безгрешна и секогаш во право

РИСТО ПОПОВСКИ

Критичкиот однос кон режимот е единствената вина на весниците Време, Шпиц и Коха е ре, што поради директен притисок на власта се принудени да престанат да излегуваат. Од исти причини пред затворање е и телевизијата А1, а слична судбина му се заканува и на Утрински весник.

Со ваков фронтален напад врз критичките медиуми, режимот што е на власт сосема отворено, сакајќи или не, ги потврдува обвинувањата за тоталитаризам, диктатура и фашизам. Само такви режими можат брутално да се пресметуваат со неистомилениците, да ги „надградуваат“ облиците на зловладеење и терор.

Власта со насилното затворање на медиумите отворено им се одмаздува на оние кои се дрзнуваат да мислат поинаку, слободно. Едновремено власта, со овој потег, покажува и хитеричен страв од демократијата, слободата на јавно мислење и правото на поинакво мислење. Тие

можат да ја загрозат илузијата на власта дека е безгрешна, секогаш во право и дека во тоа има масовна поддршка, иако тоа не се потврди на изборите.

Со масовното затворање на медиумите власта не ги штити граѓаните, бидејќи со тоа им ги ускратува со Уставот и меѓународните норми загарантираните права на слобода на говорот, слободен проток на информации и право на информирање, како темелни одредници на нивото на демократијата во општеството.

Повеќе од јасно е дека со овој потег власта мисли само на себе и на тоа како да ја задржи власта. Без критики и со помош на медиумите кои се под нејзина целосна контрола, сака да продолжи да сее илузии дека води исправна политика и да го уверува народот дека тоа го прави за негово добро. Целта е сосема поинаква, создавање виртуелна реалност, со цел што подолго да се остане на власт.

(Овој текст е објавен на 7 јули на еден од блоговите на <http://mediahelpingmedia.org/> на светски уважениот медиумскиот експерт и наш пријател, Дејвид Бруер.)

РАЗНЕБИТУВАЊЕ НА НОВИНАРСТВОТО

Одбележувањето на Светскиот ден на слободата на медиумите уште еднаш потврди дека новинарството во Македонија е разнебитено од силни надворешни притисоци, тоне во професионална криза, а го разјаднуваат внатрешни поделби. На прсти можат да се избројат новинарите и медиумите кои аргументирано и авторски проговорија за трагичните состојби во новинарството во Македонија.

Начинот на кој новинарите го одбележаа својот Ден нагледно покажа дека медиумите се под контрола или под силно влијание на власта, партијата на власт и на државните институции што се под нејзина контрола, но и од бизнис сферата поврзана со политиката. Овие влијанија имаат сериозни последици врз професионално и финансиски крвката новинарска и медиумска структура.

Во секој тоталитарен режим на владеење, секогаш први на удар се човековите права и слободи, медиумите и новинарството како простор за изразување на слободата на говорот, искажување на сопствено мислење,

слободен проток на информации и право на информирање, како темелни одредници на нивото на демократијата во општеството.

Напоредно со тоа, или токму поради тоа, новинарството е соочено и со синдром на самоуништување и самото го разградува сопственото ткиво. Поделбите и полемиките меѓу новинарите водат кон натамошно самоуривање на дигнитетот на професијата. Таа веќе сериозно е разнишана и доведена до неприфатливо ниско ниво на професионалност, грубо непочитување на етички норми, на кодексот и правилата на добро однесување во новинарството.

Начинот на одбележување на Светскиот ден на слободата на медиумите само ја потврди длабочината на кризата во која е западнато новинарството во Македонија. Време е новинарството во Македонија да почне да се враќа кон основните професионални вредности и улога во општеството.

*Соопштение на Civil-media по повод Светскиот ден на слободата на медиумите.

IV. НОВИНАРСКИ ПРИРАЧНИК...

Промоција на НОВИНАРСКИ ПРИРАЧНИК

ПРИДОНЕС КОН ИНТЕГРИТЕТОТ И ОДГОВОРНОСТА НА НОВИНАРИТЕ

Интегритет и одговорност на новинарот и новинарството за јавно изречениот збор, довербата на граѓаните и на општеството во медиумите, како и градење и одбрана на достоинството на новинарството како професија - се содржините на Новинарскиот прирачник, што се промовира денеска во Клубот на новинарите во Скопје.

Цел на Прирачникот е да ги потсетува новинарите и вработените во медиумската сфера дека сопствениот интегритет, одговорност и улога во општеството можат и мораат да се градат само врз основа на почитување на законите, кодексот, етичките принципи, како и на професионалните правила и вредностите и практики на добро однесување.

Новинарскиот прирачник е заеднички проект на Цивил Медиа, Цивил – Центар за слобода и на Здружението на новинарите на Македонија (ЗНМ). Проектот е реализиран со поддршка на Амбасадата на Кралството Норвешка во Скопје, а е дел од Годишната програма на Цивил – Центар за слобода, поддржана од Програмата Civica Mobilitas, финансирана од Швајцарската агенција за развој и соработка, имплементирана од Центар за институционален развој (ЦИРа).

Прирачникот го подготвија новинарите Ристо Поповски, Илир Ајдини, Јосиф Курчиев и Дејвид Бруер, медиумски експерт од Велика Британија.

Во прирачникот се поместени искуства од новинарството во

Норвешка, која според својата професионалност и улога во општеството, се вбројува меѓу најдобрите во светот. Користени се искуства од Велика Британија и од Германија, каде што новинарството има долга традиција и го карактеризира висок професионализам. Во Прирачникот се и Кодексот на новинарите на Македонија, како и прилогот Новинарите против корупцијата.

За значењето на проектот што е печатен на македонски и на албански јазик и ќе биде достапен до секој новинар, зборуваа претседателот на Цивил – Центар за слобода, Џабир Дерала, претседателот на ЗНМ, Насер Селмани и раководителот на проектот Ристо Поповски. Дејвид Бруер испрати специјално видео обраќање

по повод овој проект.

„Новинарите никогаш не смеат да забораваат дека најважната одлика на нивната работа е потрагата по вистината. Новинарите треба да оберат дали ќе бидат новинари или ќе бидат обични пропагандисти на политичките центри на моќ. Затоа, овој прирачник им е потребен на новинарите како потсетник за улогата која ја имаат во општеството. Од денеска и јас ќе го носам Новинарскиот прирачник со себе. Здружението на новинарите на Македонија ја има обврската да го достави до сите свои членови и да ја засили својата активност меѓу новинарите за одбрана на нивното достоинство и интегритет“ – рече Насер Селмани.

„Новинарите, заради сопствениот интегритет и одговорност не смеат да дозволат да потпаднаат под влијание или да поткликнат на притисокот без оглед од каде доаѓаат“ – рече Ристо Поповски. Тој повтори дека „новинарите мораат да настојуваат балансирано да известуваат за

најважните настани, критички да ги опсервираат, да покренуваат клучни прашања и дебати за нив. Само така новинарите и новинарството можат да ја остварат својата улога во општеството, да придонесат во остварувањето на слободите и правата на човекот, развојот на демократијата и промовирање на највисоките морални, хумани и културни вредности“.

„Општество без независно и критичко новинарство е назадно општество во кое се кршат човековите права и слободи и во кое се негуваат вредности кои им припаѓаат на најмрачните времиња на човековата цивилизација. Равенството слободни медиуми = демократија е точно и важи за сите општества во светот. Да, токму толку е важно новинарството и токму затоа една организација како Цивил се занимава и со медиумите, иако првенствено е организација за човекови права и слободи. Повеќепати досега изјавував, а тоа ќе го повторам и во оваа прилика: за слободата не се преговара“ – рече Џабир Дерала.

„Новинарите работат под силен притисок. Не само од надворешни извори, како што се политичарите, бизнисот, криминалците, туку и од нив самите. Веројатно, една од најголемите закани за новинарството е автоцензурата. Нашата работа мора да биде објективна, фер и точна. И непристрасна. И мора постојано да бидеме потсетувани за важноста на нашата улога во општеството. Предизвикот сега е да го надградиме овој прирачник и да анализираме како тој делува во пракса, да понудиме обука и поддршка на оние што се обидуваат да ги применат овие упатства и да ги поддржиме на тој пат“ – изјави Дејвид Бруер по повод проектот.

Заинтересираните, Новинарскиот прирачник на македонски и на албански јазик можат да го добијат во Цивил – Центар за слобода и во Здружението на новинари на Македонија. Прирачникот ќе се дистрибуира и при неговата промоција во неколку градови низ Македонија и на други форуми.

НА ПОЧЕТОК...

—Новинарскиот прирачник има за цел новинарите, уредниците и сите вработени во сферата на медиумите да ги потсетува на основните професионални правила и етички вредности*

Новинарите и новинарството во Македонија ја губат битката – сега веќе и сосема отворена – со постојаното настојување на власта цврсто да ги држи под контрола. Токму тоа, како и наметнатите поделби на „патриоти“ (наши) и „предавници“ (сите други), предизвикаа конфликти и меѓу новинарите, а новинарството го втурнаа во синдром на самоуништување.

Власта се дрзнува јавно да ги пребројува и дели медиумите и новинарите на подобни и неподобни, узурпирајќи ги не само слободата на медиумите туку и основното право на човекот на сопствено мислење.

Замолчани се и затворени три весника и една ТВ станица, познати по својот критички однос кон власта. Актурлната

власт поради „непослушност“ го стави под директна контрола и Советот за Радиодифузија, иако, според Законот е независно регулаторно тело.

Како последица на кризата во која западна новинарството, во Македонија речиси секојдневно се кршат и девалвираат основните норми на професијата, етичките принципи, кодексот и практиките на добро однесување.

Новинарскиот прирачник го подготви НВО Цивил медиа врз основа на искуствата и документи на Норвешка, Германија, Велика Британија и Македонија. Има за цел новинарите, уредниците и сите вработени во сферата на медиумите да ги потсетува на основните професионални правила и етички вредности.

Новинарството во Норвешка,

според својата етичност, професионалност и улога во општеството, се вбројува меѓу најдобрите во Европа. Прегледот на новинарски жанрови и изрази е подготвен врз искуствата и практиките на Дојче Веле и на германската школа на новинарство. Поглавјето за интегритет и професионалност на новинарот е преземен од Медиа Идеас Интернационал Велика Британија.

Благодарност до сите кои со добра воља помогнаа во подготовка на Прирачникот.

Скопје, август 2011

**Воведни напомени за Новинарскиот прирачник*

ИНТЕГРИТЕТ, ДОСТОИНСТВО И ДОВЕРБА ВО НОВИНАРСТВОТО*

Некој, можеби ќе се запраша дали воопшто е потребен ваков Новинарски потсетник и зошто се објавува токму сега? Одговорот на овие две, а и на слични прашања, е истиот – заради новинарите и новинарството, заради нивната обврска суштински да ја остваруваат својата улога во општеството.

Потребен е заради градење и одбрана на интегритетот на новинарот. Градење, па и враќање на достоинството на професијата и на довербата на граѓаните и на општеството во новинарот и во новинарството, како клучна алка во сферата на почитување на слободите и правата и демократизација на општеството.

Тоа, пред сè, подразбира обврска на новинарите за почитување на законите, кодексот, етичките принципи, основните професионални правила и вредности и практиките на добро однесување. Токму на овие прашања потсетува Прирачникот.

Воведниот дел е само хронологија, слика или дел од сликата. Печат на времето во кое, и поради кое, подготвен Прирачникот. Притоа, клучна е оценката, а тоа беше и нашиот мотив, дека новинарството во Македонија е навлезено во своевиден синдром на самоуништување. Без оглед, дали тоа го прави самото, или некој го турка во таа бездна, последиците се трајни. Прирачникот треба да придонесе состојбите да се менуваат, или барем да почнат да се менуваат. Главни носители на тие промени треба да бидат самите новинари.

Притоа, треба да се каже дека власта, политичките елити, бизнисите поврзани со нив и други центри на моќ, имаат, може дури да се рече, легитимна потреба да се наметнат во јавноста, преку новинарите и медиумите. Меѓутоа, новинарите не смеаат да дозволат да потпаднаат под влијание или да поткликнат на притисокот, без оглед од каде доаѓа. Новинарите мораат да настојуваат балансирано да известуваат за најважните настани, критички да ги опсервираат, да покренуваат клучни прашања и дебати за нив. Само така, самите новинари можат и мораат да ја остваруваат својата улога во општеството, да придонесат во остварувањето на слободите и правата на човекот, развојот на демократијата и

промовирање на највисоките морални, хумани и културни вредности.

Прирачникот треба новинарите секојдневно да ги потсетува на овие обврски. Идејата е постојано да биде со новинарите и кон тоа е прилагоден и форматот.

Прирачник од ваков вид е новина во Македонија, но вакви или слични публикации има во повеќе новинарски асоцијации и во многу медиумски куќи во светот, особено во оние поголемите. Овие искуства, пред сè, како содржина ги користеше тимот со кој го подготвивме прирачникот - новинарите Илир Ајдини, Јосиф Курчиев и медиумскиот експерт од Велика Британија Дејвид Бруер. /Цабир/

Во прирачникот се поместени искуства од новинарството во Норвешка, кое, според својата професионалност и улога во општеството, се вбројува во светскиот врв. Користени се искуства од Велика Британија и од Германија, каде што новинарството има и долга традиција и висок професионализам. Во прирачникот се поместени и Кодексот на новинарите на Македонија, како и додатокот Новинарите против корупцијата.

Прирачникот има три дела. Најнапред, се етичките и професионални норми и практики на добро однесување, содржани во Кодексите. Вториот дел е посветен на интегритетот на новинарот, а третиот на новинарските жанрови и основните правила според кои се подготвуваат.

Ќе посочам делови од содржините и кога тие ќе се споредат со сознанијата и искуства од практиката, верувам ќе може докрај да се согледа потребата од еден ваков Прирачник

„Слободата на медиумите е неприкосновено право“ и „Слободата и независноста на новинарството и медиумите, се меѓу најважните основи на едно демократско општество“. Овие две одредници, запишани воведно во Кодексите на новинарите на Македонија и Норвешка, можеби звучат како општи места, но тоа се клучни вредности кои новинарите мораат секојдневно да ги бранат. Меѓутоа, новинарите имаат обврска да ги отстранат сомневањата и критиките за тоа како тие самите ја остваруваат својата улога.

Поглавјето 4 од Кодексот на

новинари на Норвешка во правилата за објавување предвидува непристрасно и правично, внимателно и сериозно да се определи содржината и презентацијата, и секогаш да се почитува интегритетот на личноста, приватноста, расата, националноста и вероисповеста.

На слична тема е и точката 15 од Кодексот на новинарите на Македонија. Со неа новинарот се обврзува да ја негува културата на говорот и етиката и се укажува дека непримерната комуникација со јавноста е неспојлива со новинарската професија.

Следната, точка 16 од Кодексот го обврзува новинарот да - ги чува угледот и достоинството на својата професија, да ја поттикнува заедната солидарност и различност на ставовите и дека нема да го употреби својот медиум за пресметка со личности, вклучувајќи ги и своите колеги.

Вториот дел од Прирачникот е посветен на интегритетот кој бара новинарот „секогаш да остане независен од државни и партиски интереси“ и „никогаш јавно да не поддржува ниту една организација, производи, услуги или активности“.

Ви делот за Интегрието на новинарот, колегата Дејвид Бруер направи класификација која разликува седум типови новинари. Само еден од нив е вистинскиот новинар. Оној што ја бара вистината.

Непочитувањето на интегритетот има пошироки последици за општеството. Новинарите без интегритет оневозможуваат јавноста да има пристап до сите информации. Со тоа општеството останува без сознанија и информации кои се неопходни да функционира на нормален и коректен начин.

Последниот дел од Прирачникот е посветен на новинарските жанрови. Тоа е широка и секогаш актуелна тема. Бидејќи времето истекува, само една реченица за веста како, базичен, најмасовен и најважен новинарски род, врз кој се градат сите повисоки форми.

Веста е азбука на новинарството. Ако не се совладаат нејзините правила и тајни, последицата е трајна новинарска неписменост.

*Ристо Поповски - воведни напомени
*Промоција на Новинарски
прирачник 01.11.2011*

ИН MEMORIAM

ПОЧИНА НОВИНАРОТ ЈОСИФ КУРЧИЕВ

Новинарот и публицист Јосиф Курчиев ненадејно почина на 63-годишна возраст, во Скопје, на 18. ноември 2011 година. Јосиф Курчиев – Брада, со новинарство започна да се занимава од 1970 година, како новинар во Радио Скопје, каде што подоцна беше уредник на информативни програми и новинар во надворешно-политичката редакција.

Поголемиот дел од својот работен век тој го помина како новинар на Македонското радио. Повеќе години работеше и во Македонската редакција на Дојче Веле во Келн, но и како нејзин дописник од Македонија. Последниве неколку години Курчиев беше и редовен колумнист во „Утрински весник“.

Ќе остане запаметен како врвен познавач на меѓународната политика на Република Македонија. Со неговата смрт македонското новинарство загуби врвен професионалец.

Курчиев е носител на повеќе професионални признанија, а во 2009 година ја доби наградата „Жан Моне“ од Канцеларијата на Европската комисија во Македонија, која се доделува за анализи и коментари на теми од ЕУ.

— Сеќавање на Јосиф Курчиев - Брада —

ВИСТИНСКИ НОВИНАР

Почитуваниот колега и пријател Јосиф Курчиев – Брада, истакнат македонски новинар и публицист, беше еден од столбовите на редакцијата која го подготви Новинарскиот прирачник. Почина ненадејно и прерано, работејќи до последен час. Македонското новинарство остана без вистински новинар, публицист и врвен колумнист. Тој со многу знаење и познавање го анализираше сивото и темното секојдневие надвиено над Македонија. Суптилно, со префинет јазик и стил, постојано упатуваше остри критики и пораки до носителите на власта и креаторите на политиката. (Во овој број на Дијалози е препечатана една од неговите колумни).

По ненадјената смрт на Брада, Цивил Медиа остана без свој истакнат член и соработник. Тој веднаш, без размислување, се вклучи во подготовката на Новинарскиот прирачник, иако беше окупиран со свој голем, животен проект, да проект напише серија книги да големите луѓе кои со својата мисла и труд го менуваат светот. Кон подобро, се разбира.

Без многу зборови се согласивме дека прирачникот

ГОЛЕМИОТ СКРОМЕН ЧОВЕК

Со Брада се знаеме од 70-тите години, на минатиот век. Заедно почнавме со новинарството во Радио Скопје. Тој беше дел од генерацијата која подоцна остави силен белег во македонското новинарство. Заедно со Брада почна и Горѓи Варошлија, едно од големите имиња во македонското радио новинарство, кој, исто така, прерано почина. Иако бев малку постар со Брада се дружевме професионално и приватно. Бевме и останавме до крај пријатели и колеги, кои се почитуваат. Имавме слични, идентични мислења за многу работи. Пред се, за новинарството. Брада беше секогаш интересен соговорник. Речиси за секој настан имаше свое мислење, најчесто, некоја духовита опсервација. Но, секогаш обмислена и точна. Беше човек што многу чита и многу знае, но никогаш не беше фалбазија. Своето знаење и мислење знаеше секогаш ненаметливо да го соопшти. Брада, каков што јас го знам и паметам, беше многу скроман човек. Никогаш не се наметнуваше, но луѓето знаеа за него и го препознаваа поради неговата работа. Оние што поблиску го знаеа сакаа со него да разговараат, да се дружат. Секогаш беше интересен соговорник, кој знаеше некој податок или детаљ повеќе.

Вистинскиот новинар е слободен од партиски врски. Има интегритет и не може да биде купен. Има професионална страст, ја бара вистината, праведно и фер известува и вклопува повеќе мислења, дури и кога истите можат да го ослабнат концептот на приказната. Подготвен е да истражува се што сака. На никого не гледа надвор од границите на критицизмот и е реален во однос на човечковата природа. Вистинскиот новинар ја бара вистината. (Од Новинарскиот прирачник)

е повеќе од потребен, со оглед на состојбите во новинарството во Македонија. Кога го конципиравме воведниот дел, за состојбите во Македонското новинарството, се залагаше оценките да бидат отворени и остри. Така и беше, ги прифативме неговите сугестии.

Делот од прирачникот за Новинарски родови е, речиси исцело, негово дело. Брада, со оглед дека долго работеше во Дојче Веле, предложи како основа за тој дел од прирачникот да ги преземеме искуствата и правилата од оваа медимска куќа.

Брада се договори со Дојче веле, побара и доби согласност да ги користиме овие правила. Тој ги преведе и ги прилагоди за објавување.

За жал, тоа беше нашата последна заедничка работа и дружење. После промоцијата (на 1. ноември) се договоривме да се видиме на кафе. Имавме идеји и планови да работиме и и натаму заедно во рамките на Цивил Медиа. Кафето, за жал, не го испивме.

Новинарскиот прирачник остана, така, последен или еден од последните придонеси на Брада за новинарството. Во прирачникот има и една градација на типови на новинари. Само еден од нив е вистинскиот новинар, оној што ја бара вистината. Таа одредница, како да е напишана за Брада и за неговиот однос кон професијата, кон новинарството, на кое му го посвети целиот живот.

Ристо Поповски

HUMAN = RIGHTS

December 16-23
EXHIBITION "Human = Rights"
Alexandra Maya Milosevic
GRAPHIC STUDIO, MUSEUM OF THE CITY OF SKOPJE
December 1-30
MONTH OF ACTIVISM FOR HUMAN RIGHTS

www.civil.org.mk
www.human-macedonia.blogspot.com

ЧОВЕК = ПРАВА

од 16 до 23 декември
ИЗЛОЖБА „Човек = Права“
Александра Маја Милошевиќ
ГРАФИЧКО СТУДИО, МУЗЕЈ НА ГРАД СКОПЈЕ
од 1 до 30 декември
МЕСЕЦ НА АКТИВИЗАМ ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА

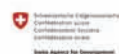
NJERI = TË DREJTA

nga 16 deri më 23 dhjetor
EKSPOZITA "Njeri = Të drejta"
Aleksandra Maja Milloseviq
STUDIOJA GRAFIKE, MUZEJ I QYTETIT TË SHKUPIT
nga 1 deri më 30 dhjetor
MUAJI I AKTIVIZMIT PËR TË DREJTAT E NJERIUT

no повод... me rastin e... on the occasion of...
МЕЃУНАРОДЕН ДЕН НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА
DITA NDËRKOMBËTARE PËR TË DREJTAT E NJERIUT
INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS DAY

10
ДЕКЕМВРИ
DHJETOR
DECEMBER

B | T | D The Balkan Trust
for Democracy
A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND